

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 14 JUNI 1950

No. 1727

COMMISSIE VAN REDACTIE:Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.**INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	463
Sommaire, summaries	463
Het kapitaalverkeer Nederland—Suriname door E. P. M. Tervooren	464
De ondernemingsraden in Nederland en in België door E. C. Wassenaar	467
Betekenis en bestemming van de melk door Th. J. Platenburg	470
De Rijksdienst voor het Nationale Plan (II) door Dr P. G. Knibbe	473
Boekbespreking: Mr W. C. L. van der Grinten en Mr A. J. Haakman: Buitengewoon arbeidsrecht, bespr. door Mr Ir A. W. Quint	475
Internationale notities: Invoerpropaganda in de Verenigde Staten	476
Opstopping in de Australische havens	477
Het Iraanse zevenjarenplan	477
Geld- en kapitaalmarkt	477
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Mei 1950 door V. Van Rompuy	478
Grafieken: Veranderingen in de buitenlandse handel van de Verenigde Staten	479
Statistieken: Bankstaten	479
Stand van 's Rijks Kas	479

DEZER DAGEN

beweging, haast beroering. De kleine groep, die voort moet gaan met plannen maken, en wie zelfs de vermoedheid onthouden schijnt, zoals eens 'een beklagenswaardige figuur haar schaduw, is thans met een gedurfde poging voor de dag gekomen.

De Nederlandse Minister van Buitenlandse zaken, die in Oslo reeds had doen blijken van ver-doorgedachte voor-nemens, zal een plan voorstellen, dat, naar uit voorlopige berichten is op te maken, duidelijke en concrete bedoelingen zal hebben.

Begrijpen wij er iets van, dan is de kern, dat men ook heeft doorgedacht over de consequenties, die integratie voor bepaalde bedrijfstakken in een aantal der integrerende landen zou hebben. Een integratiefonds zou worden gesticht, waaruit de gevolgen van structuurverschuivingen, naar zich laat vermoeden vooral voor de werkgelegenheid, zouden kunnen worden opgevangen. Geen steunfonds, maar een werkfonds.

Nog is het verhaal niet geheel voorgedragen, zodat ook nog niet kan worden overgegaan tot het klassiek advies aan de toeschouwer: Fabula acta est, plaudite. Maar de proloog doet een ideeënstuk verwachten; in dit verband iets om met spanning op te wachten.

Commotie ook over het plan-Schuman. Niet van degenen, die daarin handelend wilden optreden, doch drastische commentaar in de entr'acte van die toeschouwers op wier medewerking na de pauze nog werd gehoopt. De Britse Labourpartij heeft het eens gezegd. Zij voelt niet voor supra-nationale dingen — het Empire is nationaal — maar voor de rest altijd tot overleg bereid. Het is even penibel als begrijpelijk, terwijl men wellicht de penvoorders moet prijzen, dat zij van hun hart geen moordkuil hebben gemaakt, juist terwijl Attlee, zelfstandig minister-president, weer moest afdalen in de leeuwenkuil van een groot parlementair debat.

Geleidelijke, i.c. gunstiger beweging wordt waargenomen ten aanzien van het plan voor een Europese betalingsunie. Langs de wegen van uitwisseling en amendement moet hier een acceptabel voorstel uit voortkomen. Hier kan men vasthouden aan het befaamde: „moed en vertrouwen”.

Zo ergens, dan geldt dit laatste voor de New Yorkse effectenbeurs. Dit merkwaardig geheel, dat maar niet op gang wilde komen toen, een paar jaar geleden, theoretische economen op grond van bezettings- en rendementscijfers welhaast onvergelijkelijk hoger koerspeil mogelijk achtten, is de laatste maanden aan de beweging omhoog begonnen. Geen sprake is er van een „stampede” om te blijven in de terminologie, die bij een „bull-market” past. De theoretische economeer kijkt slechts belangstellend naar de commentaren, die spreken over de gevoeligheid van de beurs als conjunctuurwijzer. Alle reële productie-indices en winstcijfers immers vertonen hoogtepunten en nu vertoont de beurs dan toch hetzelfde beeld.

Zover hebben we ons van 1945 afbewogen, dat wellicht voor sommigen het bericht, dat de komende Amerikaanse tarwe-oogst de kleinste zal zijn in 7 jaar, het hart ook een weinig omhoog doet springen. Wat dit betreft, gaat het in de Verenigde Staten ook meer lijken op de ontwikkeling in de twintiger jaren: alles hoog, ook de overschotten aan landbouwproducten. Natuurlijk denkt geen economeer met enige oefening in economisch onderzoekingswerk, dat de geschiedenis zich precies zal herhalen, ook al herhalen patroon en plannen zich.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

K. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Groothandel

DEZE WEEK:

Balans van Philadelphia

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 19 Juni a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

ROTTERDAMSCH
BANK

VOLLEDIG
BEHEER
VAN
VERMOGENS

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin
Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.

Aanvulling en normalisatie van
bestaande regelingen.

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
A. L. F. LEVERINGTON

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontv. d. Bel.
Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
N. A. Schol, Cand. Notaris.

Amsterdam:

1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508

Haarlem:

Ged. Oude Gr. 11 B - Tel. 12468

ADVERTEER
IN DE
ESB

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

Contains most complete range of
British economic and financial statisti-
cs published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33.40)

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

E. P. M. Tervooren, *Het kapitaalverkeer Nederland—Suriname.*

In de kapitaalbehoefte van Suriname zullen vnl. particuliere en publieke gelden uit Nederland moeten voorzien. Zowel het optuigen van bestaande investeringen als het financieren van nieuwe objecten is slechts verantwoord, indien dit geschiedt in het kader van een algemeen ontwikkelingsplan. Daarnaast zou er een financieringsplan moeten komen, waarbij bijzondere aandacht dient te worden besteed aan het vraagstuk der financiering der Surinaamse begrotingstekorten. Uit een prognose van het betalingsverkeer Nederland—Suriname voor 1950 blijkt, welke invloed de kapitaalrekening kan hebben op de geldcirculatie van Suriname, indien de monetair transfer niet door goederentransfer uit Nederland wordt gevolgd. Suriname moet zijn buitenlandse aankopen zoveel mogelijk richten naar Europa, teneinde zijn (convertibele) Nederlandse investeringsgulden te kunnen besteden.

E. C. Wassenaar, *De ondernemingsraden in Nederland en in België.*

Een vergelijking wordt getrokken tussen de ondernemingsraden volgens de Nederlandse wet en die, welke in België zullen worden gecreëerd op grond van de wet van 20 September 1948 en de daarna uitgevaardigde Besluiten, en wel t.a.v. een viertal onderdelen, welke de kern van de wetten vormen: de instelling, de taak en bevoegdheden, de verplichting van de ondernemer tot het verstrekken van gegevens en de invloed der vakverenigingen. Schr. komt tot de conclusie, dat de Nederlandse wet te verkiezen is boven de Belgische: om haar soepelheid is zij beter hanteerbaar, zij laat meer over aan de onderlinge goede trouw van ondernemer en werknemers, zij biedt meer kansen, dat de ondernemingsraad als een werkelijke representante van de werknemers bij hen gaat leven en tenslotte houdt zij waarborgen in, dat geen ondernemingsraden worden ingesteld voor een bedrijfstak, die daartoe nog niet rijp is.

Th. J. Platenburg, *Betekenis en bestemming van de melk.*

De melkbestemmingscommissie acht in het algemeen het perspectief voor onze zuivelindustrie, wat de naaste toekomst betreft, niet zodanig, dat van optimisme mag worden gesproken; het perspectief, dat de verkoopmogelijkheid van de Nederlandse boter biedt, wordt zelfs uitgesproken ongunstig genoemd. Naar aanleiding van deze sombere, doch reële inzichten is de commissie niet tot de enig juiste conclusie gekomen, waartoe Sevenster-Dols wel kwamen, nl. dat rekening moet worden gehouden met de wenselijkheid de Nederlandse boterproductie terug te brengen tot de omvang, welke noodzakelijk is i.v.m. de ondermelkbehoefte van de kalveren en de seizoenschommelingen in de melkproductie. Sevenster-Dols menen in een verhoogd consumptiemelkverbruik in het eigen land en in een gestimuleerde export van consumptiemelk de oplossing te mogen zien van de problemen inzake melkwaardering en bestemming. De commissie is niet tot een melkbestemmingsplan kunnen komen.

Dr P. G. Knibbe, *De Rijksdienst voor het Nationale Plan (II).*

Het wetsontwerp „Voorlopige regeling Nationale Plan en Streekplannen” is overbodig. Het is onnodig, dat de on-Nederlandse regeling uit de bezettingstijd wordt gesanctionneerd en gedeeltelijk zelfs opnieuw weer wordt ingesteld. De Nederlandse staatsrechtelijke verhoudingen moeten weer zo spoedig mogelijk tot haar recht komen door bij een definitieve wet de Rijksdienst als adviserend en coördinerend orgaan in te schakelen in ons Nederlands rechtsbestel.

SOMMAIRE.

E. P. M. Tervooren, *Le mouvement des capitaux Pays-Bas — Guyane néerlandaise.*

Ce seront principalement les capitaux néerlandais tant privés que publics qui devront satisfaire aux besoins de la Guyane néerlandaise. Les investissements n'y sont justifiés que dans le cadre d'un plan général pour son développement, à compléter par après par un plan d'ordre financier. La Guyane néerlandaise devra placer ses ordres d'achat en Europe autant que possible, afin de pouvoir utiliser les florins convertibles.

E. C. Wassenaar, *Les conseils d'entreprises aux Pays-Bas et en Belgique.*

L'auteur trace une comparaison entre les conseils d'entreprises d'après la loi néerlandaise et ceux qui seront créés en Belgique en vertu de la loi du 20 septembre 1948 et des arrêtés subséquents. L'auteur en conclut que la loi néerlandaise est à préférer.

Th. J. Platenburg, *L'importance et la destination du lait.*

Les deux rapports, qui ont été publiés récemment au sujet de cette question, sont soumis à une analyse critique. Le rapport Unilever estime que l'augmentation de la consommation de lait dans le pays et l'exportation stimulée apporteront une solution à tous les problèmes touchant à la révalorisation et à la destination du lait. La commission qui s'occupe de ces problèmes n'est pas parvenue à dresser un plan d'action.

Dr P. G. Knibbe, *Le service public du Plan National (II).*

Le projet de loi „Réglementation provisoire du plan national et des plans régionaux” est superflu. Il n'est pas nécessaire qu'une réglementation non-néerlandaise, issue de la période d'occupation soit sanctionnée ni, ne fût-ce que partiellement, remise en vigueur.

SUMMARIES.

E. P. M. Tervooren, *Capital flow between the Netherlands and Surinam.*

Surinam capital requirements are to be met principally by private and public funds from the Netherlands. Investments are justified only within the scope of a general development-plan. Moreover a financial plan is necessary. Surinam should direct its foreign purchases as much as possible to Europe in order to be able to spend its (convertible) Netherlands investment funds.

E. C. Wassenaar, *Industrial councils in the Netherlands and Belgium.*

A comparison between the industrial councils based on the Netherlands act and those, which will be created in Belgium according to the act of 20 September 1948 and the subsequently issued regulations. The writer concludes that the Netherlands act is preferable to that of Belgium.

Th. J. Platenburg, *The significance and the destination of milk.*

Both reports with respect to this question are reviewed critically. According to the Unilever report the solution of the problem concerning the appreciation and the destination of milk is to be found in an increased consumption of milk in the Netherlands and stimulation of exports. The so-called Milk Destination Commission has not succeeded in submitting a milk destination plan.

Dr P. G. Knibbe, *The Government service for the National Plan (II).*

The act „Provisional regulation with regard to the National Plan and District Plans” is superfluous. It is not necessary to sanction this regulation dating back from the occupation and to allow it to come partly into effect again.

HET KAPITAALVERKEER NEDERLAND-SURINAME.

Omvang van het kapitaalverkeer na 1900.

Van een noemenswaardig particulier kapitaalverkeer tussen Nederland en Suriname is na 1900 geen sprake meer geweest. De eigenlijke kapitaalstromen droogden op toen geleidelijk de cultures gingen vervallen: suiker sinds de tweede helft der 19de eeuw, koffie sinds het einde der 19de eeuw en cacao sinds het begin van deze eeuw, om slechts de drie belangrijkste bedrijfstakken rond 1900 te noemen. De particuliere kapitalen, welke in de 20ste eeuw in de suiker-, koffie-, baco- en citruscultures werden gestoken, misten voor een belangrijk deel het typerend risico-element van particulier kapitaal; zij leunden aan tegen naar verhouding grotere financiële en commerciële hulp, welke door de Nederlandse Regering en het Surinaams Gouvernement werd geboden. Het houtbedrijf vermocht slechts in het begin der 20-er jaren wat Nederlands kapitaal aan te trekken, terwijl het balatabedrijf, dat in de beginjaren dezer eeuw zoveel gunstige vooruitzichten bood, het in de 30-er jaren allengs moest opgeven om in 1938 definitief het hoofd in de schoot te leggen. De tijd van particuliere Nederlandse investeringen in Suriname, om niet te spreken van de wilde handel in „negotiatiën” in de tweede helft der 18de eeuw, welke alleen reeds een kapitaal van rond f 70 mln naar Suriname bracht, scheen definitief met een Toynbeeaanse periode van disintegratie te zijn afgesloten. Zo ongeveer was de situatie bij het begin van de tweede wereldoorlog. Slechts op het terrein der bauxietwinning, waar Amerikaans kapitaal reeds 20 jaren zeer winstgevend opereerde met de „Surinaamse Bauxite Maatschappij”, waagde Nederlands kapitaal in 1938 een bescheiden begin.

Dit wil niet zeggen, dat na 1900 nagenoeg geen Nederlands kapitaal naar Suriname ging. Nederland immers financierde de deficitten der Surinaamse begroting, hetgeen in de periode 1900—1940 een totaal bedrag vertegenwoordigde van bijna f 90 mln. Behalve deze rijksbijdragen ten behoeve van de Surinaamse Overheid verschaft de financiële steun, welke de Nederlandse Overheid gaf aan particuliere ondernemingen, enig kapitaal aan Suriname. Dit alles betrof echter overheidskapitaal. Deze figuur beheerste ook het beeld, dat het kapitaalverkeer met Suriname na de oorlog kenmerkte. Niettemin kan worden geconstateerd, dat sinds 1947 wederom enige belangstelling is gegroeid bij particulieren voor nieuwe investeringen in Suriname, waarvan er enkele groots en met veel energie zijn aangepakt. In de jaren 1947—1949 werden ten bedrage van rond f 13 mln deviezenvergunningen aangevraagd voor investeringen in Suriname. Men dient echter te bedenken, dat het hier voor een deel investeringen betreft, welke over verschillende jaren worden verdeeld en derhalve momenteel nog slechts gedeeltelijk zijn getransfereerd, terwijl andere investeringsprojecten straks wensdromen zullen blijken te zijn, waaraan geen begin van uitvoering werd gegeven. De ontwikkeling van Suriname zal vele kapitalen vragen en het zullen, gezien de afwezigheid van enigszins belangrijke binnenlandse besparingen in Suriname, voornamelijk particuliere en publieke gelden uit Nederland zijn, welke hierin zullen moeten voorzien. In de eerste plaats zullen vele bestaande investeringen moeten worden opgetuigd. Er is geen reden om de mogelijkheid van wederopleving van nagenoeg alle voorheen bestaande bedrijfstakken bij voorbaat uit te sluiten. De toepassing van nieuwe productiewijzen en ziektenbestrijdingsprocedures alsmede betere afzetkanalen, bijv. tengevolge van geringere export van Indonesië, vormen gunstige voorwaarden voor de hervatting op grotere schaal van geheel of gedeeltelijk verwaarloosde bedrijven. Met betrekking tot de nieuwe productiewijzen

kan onder andere worden gedacht aan de toepassing van mechanische werkwijzen. Hierdoor kan een voor wereldmarktproducten noodzakelijk grotere omzet worden werkstelligd, terwijl bovendien het voor Suriname bijna onoplosbaar arbeidsprobleem dichter bij een oplossing wordt gebracht. Reeds vóór de oorlog heeft het Landbouwdepartement van Suriname veel gewerkt in de richting van het vervangen van handenarbeid in de landbouw door landbouwwerktuigen. Dit streven geschiedde in het kader van de intensieve bevordering van de kleine landbouw, welke zich hierdoor betrekkelijk gunstig ontwikkelde en het grootste deel der Brits-Indische en Javaanse contractimmigranten, blijvend aan zich heeft weten te verbinden. In deze sector ook vinden bescheiden besparingen plaats, welke veelal belegd worden in handelszaken, een hoopvol begin van een eigenlijk Surinaams kapitaal.

In de tweede plaats zal het nieuwe kapitaal zich dienen te richten op volkomen nieuwe objecten. Deze liggen niet alleen in de sfeer der goederenproductie maar ook in die van de andere sectoren der samenleving, zoals het verkeer, de volksgezondheid, het onderwijs enz. Dit brengt mede, dat voor veel objecten geen kapitaal op commerciële basis, maar slechts overheidsgeld in aanmerking komt. Voorts brengt het mee, dat zowel het optuigen van bestaande investeringen als het financieren van geheel nieuwe objecten slechts verantwoord moet worden geacht, indien dit geschiedt in het kader van een algemeen ontwikkelingsplan, waarin de plannen voor de verschillende sectoren der samenleving op elkaar worden afgestemd. Hierop zou ik wat nader willen ingaan.

Algemeen ontwikkelingsplan.

Het verlangen naar een algemeen ontwikkelingsplan werd reeds vóór de oorlog meermalen uitgesproken. Daarbij is het echter gebleven. Eerst na de oorlog ging men ernst maken met plannen, welke een bredere opzet hadden dan de niet-planmatige, slechts op één jaar betrekking hebbende rijksbijdragen ter financiering van de Surinaamse deficitten. De eerste stap op deze weg was de stichting van een uit rijksmiddelen gefinancierd Welvaartsfonds voor Suriname, dat in 1947 bij wet werd ingesteld. Het werd in het leven geroepen ter uitvoering van een door de Gouverneur van Suriname ontworpen meerjarig constructief welvaartsplan. In feite kon dit plan op dat moment niet veel anders zijn dan de opsomming van maatregelen, welke op grond van reeds in Suriname ondernomen onderzoeken in ieder geval voor uitvoering in aanmerking kwamen. Men ontveinsde zich echter niet, dat men door uitgebreide en deskundige voorbereidingen moest geraken tot een veel verder gaande opzet en wel tot een samenhangend stelsel van maatregelen op economisch, sociaal en bestuurlijk gebied. De Minister van Financiën heeft dit ook ter gelegenheid van de behandeling van het desbetreffende wetsontwerp in de Eerste Kamer duidelijk gesteld door er op te wijzen, dat er „een breed plan moest komen waarin zouden worden opgenomen en gecoördineerd al die voorzieningen, zowel op bestuurlijk als op economisch gebied, die nodig zijn om langs harmonische lijnen voort te werken aan de economische, sociale en culturele verheffing van Suriname”. Bovendien zou er, naast dit brede welvaartsplan, een financieringsplan moeten komen. Inmiddels is men aangevangen en voortgegaan met de uitvoering der in het werkplan van het Welvaartsfonds opgenomen, min of meer losse, zij het hoogst urgente maatregelen, welke thans voor het merendeel nog in het stadium van voor-onderzoek verkeren.

De moeilijkheden echter, welke men in het intussen zelfstandig geworden Rijksdeel ondervindt ten aanzien van de financiering der begroting, dwingt ertoe, dat ernst

wordt gemaakt met een financieringsplan en met het brede welvaartsplan, waar dit financieringsplan betrekking op moet hebben. De Surinaamse Regering heeft dan ook thans een begin gemaakt met de opzet van een dergelijk algemeen welvaartsplan. Het is te hopen, dat dit initiatief spoedig tot resultaten zal leiden en dat hierbij, zowel op beleids- als op deskundig niveau, de juiste vorm van samenwerking met Nederland zal worden gevonden.

Bij het ontwerpen van het financieringsplan zal voorts bijzondere aandacht moeten worden besteed aan het vraagstuk van de financiering der Surinaamse begrotingstekorten. Bij de indiening van het wetsontwerp Welvaartsfonds Suriname verkeerde men in de mening, dat het Welvaartsfonds een herhaling van de 100-jarige deficit-geschiedenis van Suriname — in 1941 afgesloten door de schijnwelvaart van de oorlog — zou kunnen voorkomen. Tijdens de periode echter tussen de indiening van het wetsontwerp en de totstandkoming van de wet hield men zich in 's Lands vergaderzaal reeds bezig met de intussen duidelijk geworden ontwikkeling naar een herhaling van de situatie van aanhoudende begrotingstekorten in Suriname. De vraag rees, of voor deze financiering eveneens het Welvaartsfonds in aanmerking kwam. De oorspronkelijke opzet van dit fonds was van economische aard en beoogde primair de financiering van productiebevorderende maatregelen. Moest van deze in wezen economische opzet ten behoeve van de financiering van het Surinaamse begrotingstekort worden afgeweken, nu bleek dat Suriname zelf niet de middelen zou kunnen opbrengen om de opbouw van een thans nog inadaequaat overheidsapparaat te financieren? Of moesten naast het Welvaartsfonds, dat direct de welvaart zou bevorderen, door Nederland jaarlijks subsidies worden verstrekt voor uitgaven, welke noodzakelijk waren voor de opbouw van het administratieve apparaat? De beantwoording van deze vraag werd door de Minister van Financiën afhankelijk gesteld van een financieringsplan en de oplossing van dit vraagstuk zal één der voornaamste taken moeten zijn, welke de opstellers van dit financieringsplan zich zullen hebben te stellen.

Hoe het ook zij, men mag thans hopen, dat ernst wordt gemaakt met de opstelling van een verantwoord, alle sectoren der samenleving omvattend, plan, op welks compas niet alleen de overheidsgelden maar ook het particuliere kapitaal, dat tot belegging in Suriname bereid is, zullen kunnen varen.

Kapitaalbehoefte.

De behoefte van Suriname aan nieuw kapitaal valt moeilijk concreet aan te geven. Op zich zelf zijn enigszins gedetailleerde, een geheel land bestrijkende opbouwplannen, vooral na de laatste wereldoorlog, geen onbekenden meer. Wat de tropische landen betreft, kan met name aan Indonesië worden gedacht, waar een uitgebreid meerjarig milliardenplan werd uitgewerkt, dat in gecondenseerde vorm valt terug te vinden in de Memorie van Toelichting op het Wetsontwerp „Credietverstrekking aan Nederlands-Indië”, aangeboden aan de Tweede Kamer op 2 April 1948. In de regel betroffen dergelijke plannen echter de reconstructie van een door de oorlog of daarmee verband houdende handelingen getroffen productie-apparaat, waarbij bovendien particuliere kapitaalverstrekkers een groot belang hadden. In Suriname ligt de zaak anders. Daar moeten in de eerste plaats de voorwaarden worden geschapen om het land in staat te stellen de tot dusverre ongebruikte natuurlijke bronnen te ontwikkelen. In het bijzonder gaat het hier om immigratie van arbeidskrachten, irrigatie, verbetering van het verkeerswezen, opbouw van het administratief apparaat, verbetering van de volksgezondheid en volkshuisvesting, uitbreiding van het onderwijs en onderzoek naar de pro-

ductiemogelijkheden. (luchtvaart, proefbedrijven enz.). Het is duidelijk, dat hiervoor als regel geen particulier kapitaal valt te vinden en dat de desbetreffende plannen veelal de concreetheid zullen moeten missen, waartoe anders rentabiliteitsoverwegingen vanzelf zouden nopen. Ook de plannen voor directe productiebevordering, waar bij voornamelijk wordt gedacht aan de primaire bestaansbron van Suriname, de landbouw, zal veelal die concreetheid moeten missen. Niettemin werden reeds enige ruwe becijferingen gemaakt van de kapitaalbehoefte, verbonden aan verschillende ontwikkelingsplannen voor Suriname, welke kunnen worden beschouwd als detail-anticipaties op een algemeen ontwikkelingsplan van de aard als hierboven aangegeven. Aan Surinaamse zijde werd een werkplan opgemaakt binnen het kader van het Welvaartsfonds, dat zich voorstelt in de periode 1947—1952 f 40 mln uit te geven. Voor details mogen wij verwijzen naar het in dit blad onlangs gepubliceerde artikel van de heer Jonkers¹⁾. Aan Nederlandse zijde werd een lijst van een 14-tal projecten samengesteld teneinde dit in aanmerking te kunnen doen komen voor eventuele financiering uit een speciaal E.C.A.-fonds voor onvoldoende ontwikkelde gebieden. De lijst werd ingediend bij de betrokken E.C.A.-instanties en er moet nog afgewacht worden wat de resultaten zullen zijn. Slechts twee projecten hiervan zijn enigszins uitgewerkt: het plan voor mechanische rijstcultuur in Nickerie en het Lelydorpplan voor de oprichting van een 1.000-tal kleine tot middelgrote boerderijen. Het eerste plan betreft in eerste aanleg een 3-jarenplan; dat f 21,5 mln zal kosten. De uitvoering er van zal geschieden door een Stichting, die haar kapitaal gedeeltelijk van het Welvaartsfonds zal moeten krijgen en gedeeltelijk op basis van leningen. Het tweede plan zal zich uitstrekken over een 10-jarige periode. Het gaat hier om een totaal bedrag van ca f 46 mln, dat gedeeltelijk door het Welvaartsfonds zal moeten worden gefinancierd en gedeeltelijk — op leningbasis — door de Surinaamse Volkscredietbank (op haar beurt door het Welvaartsfonds van stamkapitaal voorzien).

Het kapitaal, dat Suriname behoeft, zal voornamelijk van Nederland moeten komen. De behoefte aan kapitaal, waarvoor in de eerstkomende 3 tot 5 jaren een beroep op Nederland zou kunnen worden gedaan, kan zelfs niet bij benadering worden aangegeven, tenzij men uitgaat van enkele min of meer willekeurige veronderstellingen. Een van deze veronderstellingen zou kunnen zijn, dat in de eerstkomende jaren in het algemeen slechts kapitaal nodig zal zijn voor projecten, waarvoor de plannen reeds thans — al of niet uitgewerkt — bekend zijn. In dit verband moet worden gewezen op het werkplan van het Welvaartsfonds, het Nickerieplan, het Lelydorpplan en de overige E.C.A.-projecten. Voorts zou men kunnen veronderstellen, dat Nederland er toe zou overgaan om de stellig te verwachten budgetdeficitten van Suriname uit hoofde van kapitaaluitgaven onder zekere voorwaarden te financieren. Tenslotte zou men kunnen aannemen, dat per jaar een bedrag van ca f 3 mln door particulieren uit Nederland in Suriname wordt geïnvesteerd. Uitgaande van deze enigszins willekeurige veronderstellingen zou men de volgende opstelling kunnen maken voor de kapitaalbehoefte van Suriname in de eerstkomende 5 jaren: (zie tabel op blz. 466).

Het spreekt vanzelf, dat het nog veel moeilijker is om iets te zeggen over de kapitaalbehoefte op meer lange termijn. Wel kan men stellen, dat, indien de hierboven aangegeven investeringen inderdaad zullen worden gerealiseerd en zich binnen het kader van een algemeen ontwikkelingsplan harmonisch tot elkaar zullen verhouden, zij slechts het begin zullen kunnen blijken te zijn

¹⁾ Zie: „Suriname-nummer” van „E.-S.B.”, No. 1721, d.d. 3 Mei 1950, blz. 345 e.v.

van een lange investeringsstroom, welke Suriname ook ongetwijfeld hard behoeft. Men zie slechts naar de perspectieven van het Nickerieplan. De eerste opzet van f 21,5 mln betreft het inpolderen en in cultuur brengen van 5.000 ha. Men wip echter daarna verder naar bereikende binnen 15 jaar een oppervlakte van 50.000 ha te bereiken en op de lange duur 200.000 ha. Hiermede zou gemoeid zijn een bedrag van f 720 mln.

Kapitaalbehoefte in komende 5-jarige periode.

Particuliere investeringen 5 x f 3 mln =	f 15	mln.
Tekorten kapitaaldienst der begroting, zeg	f 15	„
Restant Welvaartsfonds	f 35	„
Nickerieplan voor mechanische rijstcultuur (excl. ca f 3,5 mln uit het Welvaartsfonds)	f 18	„
Lelydorpplan, zeg	f 5	„
Overige bij E.C.A. ingediende projecten (voor zover realiseerbaar binnen 5 jaren en niet gefinancierd uit het Welvaartsfonds)	f 80	„
Totaal	f 168	„

Deviezenconsequenties.

Indien de hierboven aangegeven kapitaalbedragen inderdaad in Suriname worden geïnvesteerd, dan zal dit een belangrijke verbetering van de deviezenpositie van Suriname met zich brengen. De bruto-deviezenwinst zal dan uiteraard zijn de exportvergroting, respectievelijk de importvervangende uit hoofde van de productie van de nieuwe investeringen. Hiervan gaan af de deviezenuitgaven uit hoofde van winsttransfer, afschrijvingen en aankoop van buitenlandse grondstoffen, alsmede deviezenvermindering door eventueel gebruik van binnenlandse grondstoffen, welke anders zouden zijn geëxporteerd. De netto-deviezenwinst zal dan bestaan uit het deviezenbedrag, dat in Suriname blijft en wel de bedragen uit hoofde van de door de buitenlandse investeringen in Suriname betaalde lonen, binnenlandse grondstoffen — voor zover niet oorspronkelijk voor export bestemd —, belastingen, royalties enz. Ofschoon dit alles niets nieuws is, kan het toch van belang zijn hierop te wijzen; daar het nationale inkomen in Suriname in bijzonder sterke mate wordt beheerst door de werkzaamheid van het buitenlands kapitaal, terwijl de besteding van het nationale inkomen gekenmerkt wordt door de relatief zeer grote importbehoefte.

Momenteel zijn echter de aan de Nederlandse kapitaalverstrekkingen verbonden deviezenconsequenties op korte termijn van meer belang. In zoverre deze kapitaalimport geschiedt in de vorm van import van kapitaalgoederen, vormen zij geen bijzonder probleem. De mogelijkheid van problemen ontstaat echter indien het kapitaal niet in goederen maar slechts monetair wordt getransfereerd. Dit laatste geschiedt in de gevallen, waarin het de kapitaalverstrekker zelf slechts te doen is om Surinaamse gulden te verkrijgen voor de betaling van lonen, materialen en bij het Surinaams deviezenfonds aan te kopen deviezen; in de overheidssector kan een dergelijke monetaire transfer nodig zijn indien het gaat om de dekking van het Surinaams begrotingstekort.

Alvorens hier nader op in te gaan dienen wij een ogenblik stil te staan bij de bepalingen, welke gelden terzake van het kapitaalverkeer tussen Nederland en Suriname.

Organisatie van het kapitaalverkeer.

Tijdens de oorlog zag Suriname zich genooddaakt een deviezenregime in het leven te roepen. Na de oorlog werd het noodzakelijk geacht, dat Suriname een eigen deviezenfonds zou blijven beheren en de besteding daarvan volgens een eigen urgentieschaal zou bepalen. Dit bracht mede, dat een betalingsovereenkomst tussen Nederland en Suriname diende te worden gesloten. Hierover werd lang onderhandeld totdat in 1948 een dergelijke overeenkomst tot stand kwam. Volgens de bepalingen

van deze overeenkomst zouden monetaire kapitaaltransfers tegoe worden geschreven op de rekening, welke Suriname in Nederland aanhield. Aangezien voor deze monetaire rekening een afdekkingsregeling werd voorzien, welke tot betaling van harde valuta verplichtte, indien de manipulatiereimte zou worden overschreden, zouden kapitaaltransfers onder bepaalde omstandigheden in feite kunnen neerkomen op dollarinvesteringen. Dit nu zou een voor Nederland onaanvaardbare consequentie zijn. Incidenteel werd dan ook met betrekking tot de belangrijkste kapitaaltransfers de clause overeengekomen; dat van geen dollarafdekking door Nederland sprake zou zijn, indien en voor zover de overschrijding van het manipulatiecrediet het gevolg zou zijn van de kapitaaltransfers door Nederland ten behoeve van Suriname verricht. Tijdens de jongste besprekingen van het Coördinatie-College Nederland—Suriname, welk College in Maart van dit jaar te Paramaribo bijeen kwam, werden bedoelde incidentele bepalingen vervangen door een wijziging van de betalingsovereenkomst in die zin, dat afdekking van de monetaire rekening in ieder geval niet in dollars zou plaatsvinden. In plaats hiervan zou steeds terzake van de afdekking onderling overleg worden gepleegd.

Een ander voor de monetaire kapitaaltransfer belangrijk aspect van de betalingsovereenkomst is de aan Suriname geboden gelegenheid om derde Europese valuta's te kopen en te verkopen door middel van belasting resp. tegoedschrijving van de monetaire rekening. Op deze wijze is de Nederlandse gulden voor Suriname convertibel gemaakt in Europese valuta's. Van deze convertibiliteit profiteren dus ook de op de monetaire rekening ten gunste van Suriname gestorte guldenbedragen uit hoofde van kapitaaltransfers naar Suriname. Deze convertibiliteit in ponden sterling en andere Europese valuta's vereist geen bijzondere overleg. Wel echter dient te worden bedacht, dat de convertibiliteit is opgezet in de veronderstelling van relatief aanzienlijke aankopen van Suriname in Nederland — waardoor de behoefte van derde valuta beperkt zou blijven — alsmede in de veronderstelling van een overall-evenwicht van het betalingsverkeer tussen Suriname en Nederland, zij het, dat dit evenwicht zou moeten worden bewerkstelligd door de in de prognose der betalingsbalans opgenomen kapitaalverstrekkingen van Nederland aan Suriname. Indien echter deze veronderstellingen in feite zich niet mochten blijken te realiseren, dan zal er van geen automatische convertibiliteit sprake kunnen zijn en zal het gehele betalingsverkeer Nederland—Suriname een punt van onderling overleg dienen uit te maken. Een dergelijke situatie zou zich kunnen voordoen, indien de aankopen van Suriname in sterke mate zouden worden verlegd van Nederland naar bijv. de £-area of indien het overall-evenwicht van de betalingsbalans wordt verbroken door een achterblijven van Surinaamse aankopen in Europa of door een vergroting van kapitaaltransfers uit Nederland naar Suriname.

Problemen bij monetaire kapitaaltransfers.

Keren wij thans terug tot het reeds aangesneden probleem, dat besloten ligt in de kapitaaltransfer, welke niet in goederen maar in geld geschiedt. In dit geval verkrijgt een Surinaamse deviezenbank bij haar correspondent in Nederland Nederlandse gulden op een rekening, welke in een bepaalde functionele verhouding tot de algemene monetaire rekening staat, welke de Surinaamse Bank bij De Nederlandsche Bank aanhoudt. Hiertegenover stelt de Surinaamse deviezenbank Surinaamse gulden aan de Nederlandse kapitaalverstrekker ter beschikking. De Surinaamse volkshuishouding verkrijgt op deze wijze de beschikking over Nederlandse gulden, welke behalve in Nederland ook — en wel ten gevolge van hun convertibiliteit — in derde Europese landen kunnen worden besteed. Dit echter kan twee pro-

blemen met zich brengen. In de eerste plaats de onmogelijkheid voor Suriname om deze Nederlandse gulden in dollars om te zetten, indien de investering, waaruit deze gulden zijn ontstaan, dollaruitgaven vergt. Dan zou de situatie kunnen ontstaan, dat de investeerder met de verkregen Surinaamse gulden niets kan beginnen omdat hij er niet de vereiste dollars mee kan kopen bij het Suri-naams deviezenfonds. Dit is dus een dollarprobleem. Het tweede probleem is van monetaire aard. Het kan nl. voorkomen, dat Suriname de verkregen Nederlandse gulden niet kan gebruiken, noch voor betalingen in Nederland noch voor betalingen in derde Europese landen. De aan de kapitaalverstrekker beschikbaar gestelde Suri-naamse gulden werken dan inflatoir. Teneinde een indruk te geven van de verhouding tussen de momentele bankbiljettencirculatie in Suriname van ca f 20 mln (= ca f 10 mln Sur./crt) en de omvang van het kapitaalverkeer Nederland—Suriname volgt hieronder een samenvatting van de door het Coördinatie-College Nederland—Suriname opgestelde prognose van het betalingsverkeer Nederland—Suriname voor 1950.

	Nederlandse ontvangsten (in mln Nederlandse gid.)	Nederlandse uitgaven (in mln Nederlandse gid.)
I. Lopende rekening		
1. in- en uitvoer Nederland	17	5,3
2. idem derde landen via Nederland	10	7
3. diensten in overheidssector (gedeeltelijk vorderingen uit vorige jaren)	0,8	8,5
4. diensten in particuliere sector	5	2
II. Kapitaalrekening		
5. aflossingen in overheidssector	3,5	0,5
6. kapitaaltransfer voor Welvaartsfonds en Stichting Machinale Landbouw	—	11,4
7. Particuliere investeringen	—	4,3
8. Tekort ¹⁾	2,7	—
Totaal	39	39

¹⁾ De monetaire rekening aan het begin van 1950 gaf een voordelig saldo aan voor Nederland van f 2,7 mln. Dit zal bestemd worden voor afdekking van het tekort.

Het grote belang van de kapitaalrekening en de invloed, welke deze kan hebben op de geldcirculatie van Suriname, indien de monetaire transfer niet door goederentransfer uit Nederland wordt gevolgd, blijkt voldoende duidelijk uit bovenstaande betalingsbalans. Tevens blijkt er uit, dat het een onmisbare voorwaarde is voor het „waar maken” van de Nederlandse investeringen, dat Suriname zijn buitenlandse aankopen zoveel mogelijk richt naar Europa teneinde zijn (convertibele) Nederlandse investeringsgulden te kunnen besteden. In deze richting moet ook de oplossing worden gezocht van het hierboven aangeduide dollarprobleem van Suriname en van het probleem van mogelijke inflatoire tendenties voortspruitend uit de niet-aanwendbaarheid van Nederlandse investeringsgulden. In een land zonder eigen besparingen, gelijk Suriname, kan nu eenmaal de inflatoire werking van buitenlandse investeringen en van de deficitfinanciering der Overheid alleen geneutraliseerd worden door een import-surplus en dit laatste valt alleen te bewerkstelligen als inderdaad de importen worden gericht naar die landen, in welke valuta de beschikbaar gestelde investeringsgulden (of, in geval van deficitfinanciering, de buitenlandse leningen of bijdragen) luiden. In het geval van Suriname is momenteel deze valuta de Nederlandse gulden, welke tot bepaalde grenzen zonder overleg in derde Europese valuta's kan worden omgezet.

Een samenvattend beeld van de richting, waarin de Surinaamse import zich in 1949 bewoog, volgt hieronder.

Import in Suriname in 1949.

Nederland	f 19,6 mln	26 pCt
Ver. Staten	f 39,8 „	53 „
Trinidad	f 4,8 „	7 „
Overige landen	f 11,4 „	14 „
	f 75,6 mln	100 pCt

Verdeeld naar de belangrijkste groepen zag de invoer uit Nederland en de Verenigde Staten er als volgt uit:

	Nederland (in mln gulden)	U.S.A.
Landbouwproducten	7,8	4,4
Tabaksproducten	1	0,6
Textiel	0,8	5,8
IJzer en staal	1,2	3,2
Machines, werktuigen enz.	1,6	11

In de jaren 1930—1938 was het aandeel van Nederland in de import van Suriname gemiddeld 44 pCt en dat van de Verenigde Staten 21 pCt. Een verschuiving in de samenstelling van de import in de richting van deze vooroorlogse verhouding is een voor Suriname onafwendbare noodzakelijkheid. Waar Suriname in zo sterke mate is aangewezen op kapitaalimport, daar zal het commercieel verkeer het kapitaalverkeer op de voet moeten volgen. Hierbij zal Suriname een belangrijke steun kunnen vinden in de convertibiliteit van de Nederlandse gulden.

's-Gravenhage.

E. P. M. TERVOOREN.

DE ONDERNEMINGSRADEN IN NEDERLAND EN IN BELGIË.

Nu het wetsontwerp „houdende regelen omtrent ondernemingsraden” op 2 Mei II. vrijwel unaniem en zonder hoofdelijke stemming ook door de Eerste Kamer is aangevraagd en door publicatie in Stsbl. K 174 tot wet is geworden, kan het voor vele lezers dienstig zijn een vergelijking te trekken tussen de ondernemingsraden volgens de Nederlandse wet en die, welke in België zullen worden gecreëerd op grond van de wet van 20 September 1948 en de daarna uitgevaardigde Besluiten. Een vergelijking van alle wetsartikelen zou teveel plaatsruimte vergen en bovendien teveel in details afdalen; volstaan wordt daarom met een viertal onderdelen, welke de kern van de wetten vormen, te vergelijken. Deze vier essentiële onderdelen zijn:

- de instelling;
- de taak en bevoegdheden;
- de verplichting van de ondernemer tot het verstrekken van gegevens;
- de invloed der vakverenigingen.

a. De instelling.

Krachtens art. 2 der Nederlandse wet is de ondernemer verplicht een ondernemingsraad in te stellen, indien 25 of meer werknemers in de onderneming werkzaam zijn, die tenminste 21 jaar oud zijn en gedurende ten minste een jaar onafgebroken daarin werkzaam zijn geweest. Art. 4 opent echter de mogelijkheid tot het instellen van een bedrijfsraad in een onderneming, waar minder dan 25 werknemers werkzaam zijn. Omtrent het tijdstip van aanvang dezer verplichting beslist de Sociaal Economische Raad (in het oorspronkelijk wetsontwerp de Kroon); dit tijdstip kan verschillend zijn, doch drie jaren na inwerkingtreding van de wet moeten voor alle delen van het bedrijfsleven ondernemingsraden zijn ingesteld, tenzij de Sociaal Economische Raad voor een bepaalde bedrijfstak beslist heeft, dat deze verplichting niet bestaat.

Zien wij nu naar de Belgische wetgeving, dan constateren wij onmiddellijk enige verschillenpunten.

De wet van 20 September 1948 bepaalt, dat ondernemingsraden worden ingesteld in al de bedrijven waar tenminste 50 arbeiders op bestendige wijze werkzaam zijn. Het tijdstip is verschild naar gelang het aantal werknemers: van 6 tot 24 maanden.

Bij het beschouwen van de beide wetteksten blijkt enerzijds, dat het Belgische voorschrift wel van minder wijde strekking is, omdat eerst bij 50 man personeel een ondernemingsraad moet worden ingesteld, doch dat anderzijds de Nederlandse wet meer rekening houdt met de evolutionaire gedachte, welke aan de ondernemingsraden ten grondslag ligt. Het Nederlandse wetsvoorstel geeft meer gelegenheid tot groei van deze gedachte: zij

zal in de ene bedrijfstak eerder tot werkelijkheid komen dan in de andere; de gebondenheid aan een bepaalde periode biedt de kans, dat ondernemingsraden moeten worden ingesteld ook in die bedrijfstakken, welke daarvoor nog niet rijp zijn. Zelfs is het denkbaar, dat in België een ondernemingsraad moet worden ingesteld voor een onderneming, waarin uitsluitend werknemers werkzaam zijn, die geen actief kiesrecht hebben. Men denke aan een atelier, waarin 50 meisjes beneden 25 jaar werkzaam zijn!

Een periode van 6 maanden voor de ondernemingen met meer dan 200 arbeiders lijkt ons wel erg kort, ook al mag aangenomen worden, dat door de vorming van kernen e.d. in deze grote bedrijven de gedachte van ondernemingsraad reeds tot zekere ontwikkeling is gekomen.

De Nederlandse wetgeving ziet de ontwikkeling ook bedrijfstakgewijze. Naar de Minister van Sociale Zaken in zijn Memorié van Antwoord aan de Eerste Kamer mededeelde, mag worden verwacht, dat de Sociaal Economische Raad bij de beantwoording van de vraag, voor welke sectoren van het bedrijfsleven bedrijfscommissies moeten worden ingesteld, zich zal laten leiden door het schema van bedrijfstakken, dat voor de uitvoering der werkloosheidswet is vastgesteld.

Dat de Nederlandse wetgever deze wetgeving meer evolutionair heeft gedacht en de werkelijke uitvoering meer ziet als een structurele wijziging van het ondernemingsbeleid, waartoe de medewerking van de ondernemer onmisbaar is, moge ook blijken uit het feit, dat de Nederlandse wet zeer bewust geen sancties heeft opgenomen voor het niet-nakomen der verplichting tot het instellen van een ondernemingsraad, terwijl de Belgische wet in art. 32 het niet-oprichten van een ondernemingsraad of het verhinderen van het functioneren daarvan, straft met een geldboete van 100 frs, vermenigvuldigd met het aantal in de onderneming werkzaam zijnde werknemers, met een maximum van 100.000 frs.

b. De taak en bevoegdheden.

Duidelijk blijkt uit de tekst der Nederlandse wet, dat de ondernemingsraad een functie heeft, welke ondergeschikt is aan die van de ondernemer. Uitdrukkelijk stipuleert art. 6¹ de zelfstandigheid van de ondernemer. Doch hieruit moet weer niet worden afgeleid, dat zijn taak uitsluitend een adviserende is. De opsomming der bevoegdheden, in het 2e lid van art. 6 gegeven, vermeldt o.a. het houden van toezicht op de naleving van arbeidsvoorwaarden, op de naleving van wettelijke voorschriften ter bescherming van de werknemers, voorts het deelnemen in het beheer van instellingen ten behoeve van de werknemers, aan de onderneming verbonden, mits wettelijke voorschriften zich daartegen niet verzetten etc. Bovendien is de opsomming van art. 6² niet uitputtend: de Sociaal Economische Raad heeft onder bepaalde voorwaarden de bevoegdheid aan een of meer ondernemingsraden andere bevoegdheden toe te kennen binnen het raam van de algemene taakomschrijving, t.w. naar vermogen bij te dragen tot een zo goed mogelijk functioneren van de onderneming.

Zowel uit de gegeven algemene taakomschrijving als uit de opsomming der bevoegdheden volgt, dat de ondernemingsraad niet op de stoel van de ondernemer kan gaan zitten. Een werkelijke „medezeggenschap” in de betekenis van medebeslissen wordt niet gegeven; de medezeggenschap is een indirecte, in die zin namelijk „dat deze wordt gevestigd, omdat de ondernemer verplicht zal zijn over de economische gang van zaken periodiek voorlichting te geven” (aldus Minister Joekes in de Eerste Kamer).

De Belgische wet van 20 September 1948 huldigt hetzelfde beginsel: art. 15¹ draagt hun tot taak op, binnen de perken van de op de onderneming toepasselijke wetten, collectieve overeenkomsten of beslissingen van de paritaire commissies, advies uit te brengen en alle suggesties of

bezwaren te kennen te geven over alle maatregelen, die de arbeidsorganisatie, de arbeidsvoorwaarden en het rendement van de onderneming zouden kunnen wijzigen.

In tegenstelling tot de Nederlandse taakomschrijving zien wij hier dus een beperking van het gebied, waarop adviezen kunnen worden gegeven, t.w. de arbeidsorganisatie, de arbeidsvoorwaarden (de loonproblemen op zich zelf vallen echter buiten hun terrein) en het rendement der onderneming; dit laatste ook al weer enkel en alleen uit een oogpunt van de arbeid.

Een tweede verschilpunt treffen we aan in de adviesbevoegdheid op economisch gebied. Terwijl de Nederlandse wet de Raad volkomen vrij laat om eigener beweging adviezen te geven, beperkt de Belgische wet (art. 15, 2e lid, sub c) deze bevoegdheid tot die vraagstukken, welke hem vooraf worden voorgelegd, hetzij door de Bedrijfsraad, hetzij door de Centrale Raad voor het bedrijfsleven. Hieruit volgt dus, dat de ondernemingsraad op dit gebied geen initiatief tot advies kan nemen.

Deze beperking moet waarschijnlijk verklaard worden uit een grote mate van voorzichtigheid, welke de wetgever betracht in het toekennen van bevoegdheden op economisch gebied. Geheel logisch lijkt ons deze beperking niet in het kader van de ondernemingsraad zelf; deze toch is bedoeld als adviesorgaan in en voor de onderneming. Nog afgezien van het feit, dat sociale en economische vraagstukken vaak verstrengeld zijn, lijkt het ons niet rationeel de adviezen op economisch gebied aan hun adviesbevoegdheid te onttrekken, waar des te minder reden toe is nu de ondernemer toch altijd het recht behoudt de adviezen niet op te volgen of daarvan af te wijken.

Een derde verschilpunt zien we in de bepalingen, waarin aan de Belgische ondernemingsraad een zekere beslissingsmacht wordt gegeven, nl.:

1. het beheer van al de maatschappelijke werken, die door de onderneming ten behoeve van het personeel zijn ingesteld (sub h);
2. het vervullen van de functies, welke aan de Comité's voor veiligheid en gezondheid zijn verleend (sub j);
3. het bepalen van de jaarlijkse verlofdagen en het vaststellen van een beurtwisseling van het personeel, indien daartoe aanleiding bestaat (sub g);
4. het opmaken en wijzigen van werkplaatsreglementen, doch binnen het bestek der desbetreffende wetgeving.

Echter is, zoals reeds opgemerkt, deze beslissingsmacht nog betrekkelijk: zij is beperkt tot het vaststellen van een maatregel, doch de toepassing van deze maatregel blijft aan het hoofd der onderneming voorbehouden. Een uitzondering — en o.i. terecht — vormt de bevoegdheid sub 2. Ter nadere uitvoering is hieromtrent reeds een Besluit van de Regent verschenen (13 Juni 1949), waarin wordt bepaald, dat onder zekere voorwaarden de ondernemingsraad beslissen kan, dat hij de aan een Comité voor veiligheid en hygiëne toegekende functies zal vervullen. Een dergelijke beslissing kan eerst in werking treden na goedkeuring van de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg.

Overzien wij dit onderdeel, dan mag worden geconcludeerd, dat in beginsel geen verschil tussen beide wetgevingen bestaat. Beide erkennen uitdrukkelijk de zelfstandigheid van de ondernemer. Slechts moet worden geconstateerd, dat de uitwerking van dit beginsel in de Nederlandse wet eenvoudiger is, terwijl de zgn. beschikingsbevoegdheid der Belgische ondernemingsraden een kiem van conflicten in zich bergt. Een meer tactisch verschil is gelegen in de beperking van de adviesbevoegdheid van de Belgische ondernemingsraad op economisch gebied, welke beperking o.i. kwalijk past in het doel van de wet, t.w. een nauwere samenwerking tussen ondernemer en werknemers.

c. De plicht van de ondernemer tot het verstrekken van gegevens.

De Nederlandse wet beperkt a priori de verplichtingen van de ondernemer ten opzichte van de ondernemingsraad tot „voorzover zulks in overeenstemming is met zijn zelfstandige functie”.

Zijn verplichtingen bestaan uit:

1. het verlenen van medewerking, o.a. door het verstrekken van inlichtingen, om de ondernemingsraad zijn bevoegdheden te kunnen doen uitoefenen;
2. het periodiek doen van mededelingen omtrent de economische gang in de onderneming.

Deze laatste verplichting is nog voorwerp van bespreking geweest tussen de Minister en de Commissie van Voorbereiding van de Tweede Kamer. Naar de mening van de Commissie zou de ondernemingsraad aan de hand van deze verplichting praktisch onbeperkte inlichtingen omtrent de onderneming kunnen eisen, waarop de Minister wees op het voorbehoud inzake de zelfstandige functie van de ondernemer, doch Z.Exc. verklaarde zich bereid de geuite vrees te ondervangen door het opnemen van de hierboven opgenomen beperking.

Met de aldus gegeven omschrijving zijn de verplichtingen van de ondernemer, zij het niet concreet, toch wel duidelijk aangegeven.

De verplichtingen van de Belgische ondernemer zijn, wat de periodiciteit betreft, wel nauwkeurig aangegeven, t.w.:

a. tenminste elk kwartaal inlichtingen te verstrekken omtrent de productiviteit, alsmede inlichtingen van algemene aard, betreffende de gang van de onderneming;

b. op gezette tijden en tenminste bij de afsluiting van het boekjaar, inlichtingen, verslagen en bescheiden te verstrekken; welke de ondernemingsraad kunnen voorlichten omtrent de bedrijfsuitkomsten,

doch omtrent de aard der te geven inlichtingen geeft de wet geen bescheid. Deze bepaalt, dat de aard en omvang van de te verstrekken inlichtingen, de mede te delen verslagen en bescheiden zullen worden vastgesteld door de Koning, per categorie van ondernemingen, op voorstel of na overleg van de bevoegde Bedrijfsraad.

Omtrent de mogelijke inhoud van het binnenkort te verwachten Besluit van de Regent kan bij het schrijven van dit artikel nog niets definitiefs worden medegedeeld. Volgens van bevriende zijde ontvangen informatie is dit vraagstuk thans in studie bij de Centrale Economische Raad, wiens beraadslagingen vertrouwelijk zijn en waarover nog geen officiële publicaties verschenen zijn.

Volgens „Sociale Voorlichting” van April 1950 zouden de te verstrekken inlichtingen bestaan uit alle informatie, die de arbeiders zullen aansporen om mede te werken aan de economische vooruitgang van de onderneming. Met name worden dan o.a. genoemd inlichtingen betreffende het rendement van de onderneming, de elementen van de kostprijs. Vooral omtrent de laatste informatie wordt critiek uitgeoefend door de werkgevers; zij stellen voor deze bepaling aldus te wijzigen, dat slechts mededelingen behoeven te worden gedaan van de globale elementen van de kostprijs, uitgedrukt in een percentage of indexcijfer.

Wanneer wij de hier weergegeven bepalingen beschouwen in het licht van de aard der ondernemingsraden, t.w. instituten van overleg in de ondernemingen en organen van advies voor de ondernemer, dan moeten wij toch constateren, dat de Nederlandse omschrijving der verplichtingen hierop meer is ingesteld dan de Belgische. De Nederlandse omschrijving is niet concreet, doch wijst duidelijk op een veronderstelde goede verstandhouding tussen ondernemer en ondernemingsraad. Zij geeft niet meer verplichtingen dan voor het behoorlijk functioneren

van een ondernemingsraad nodig is, aan het inzicht van de ondernemer overlatende, welke gegevens hij kan verstrekken zonder gevaar voor de onderneming zelve.

De Belgische omschrijving zouden wij als te reglementair willen kenschetsen, weinig geschikt om het nieuwe instituut in zijn eerste groei te stutten.

Weinig in overeenstemming met de eis van goed verouwen — prealabele voorwaarde voor het slagen van de ondernemingsraad — dunkt ons de bepaling, dat de door de ondernemer verstrekte verslagen en bescheiden op verzoek van de arbeidersleden van de ondernemingsraad door een beëdigd ondernemingsaccountant (revisor) juist en volledig moeten worden verklaard. Een dergelijke bepaling, welke als een motie van wantrouwen ten opzichte van de ondernemer zou kunnen worden beschouwd, kent de Nederlandse wet niet.

Tenslotte is opmerkelijk, dat de Nederlandse wet in een enkel geval aan de ondernemer de *verplichting* tot overleg met de ondernemingsraad oplegt, nl. alvorens een arbeidsreglement, bedoeld in het B.W., te wijzigen of aan te vullen. De Belgische wet kent geen enkele verplichting tot het plegen van overleg met de ondernemingsraad.

d. De invloed van de vakverenigingen.

Het is de lezers bekend, hoe zowel in de schriftelijke stukken als bij de mondelinge behandeling een strijd is gevoerd over de invloed van de vakorganisaties bij het stellen van de kandidaten voor de ondernemingsraad. Nog in de Eerste Kamer heeft Minister Joekes zich moeten verdedigen tegen de heren Kievit (P.v.d.A.) en Schipper (A.R.), die uitgingen van de gedachte, dat het beter zou zijn het recht om kandidaten te stellen uitsluitend aan de erkende vakverenigingen te geven.

De Minister heeft zich tegen deze gedachte verzet en o.i. terecht, omdat in ons land nu eenmaal een groot aantal werknemers niet is georganiseerd en de ondernemingsraad toch beoogt een vertegenwoordiging te zijn van het gehele personeel. In de Nederlandse wetgeving is bepaald, dat de kandidatenlijsten worden opgesteld door een organisatie of door organisaties van werknemers, welke door de bedrijfscommissie daartoe worden aangewezen, doch wanneer de samenstelling van het personeel daartoe aanleiding geeft, bepaalt de bedrijfscommissie in hoeverre eveneens kandidatenlijsten kunnen worden ingediend door een dan tevens vast te stellen aantal werknemers. Voorts heeft de bedrijfscommissie nog de bevoegdheid van deze bepalingen af te wijken — zij het onder goedkeuring van de Sociaal Economische Raad —, indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven. Tenslotte is voorgeschreven, dat elke kandidatenlijst zodanig moet zijn samengesteld, dat zoveel mogelijk alle categorieën van werknemers in de ondernemingsraad kunnen zijn vertegenwoordigd.

Merkwaardigerwijze is, vóór zover mij bekend, nooit bezwaar gemaakt tegen de hier toegekende bevoegdheid van de vakorganisaties. Toch zijn hiertegen wel enige bezwaren aan te voeren: de ondernemingsraad is, om met de woorden van de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer te spreken, „een orgaan van overleg binnen het kader van de individuele onderneming. Zijn taak is gericht op zuiver interne aangelegenheden van deze onderneming”. Welnu, bij deze definitie past eigenlijk geen invloed van buitenaf en behoren de werknemers in die individuele onderneming de volledige vrijheid te hebben in het kiezen van hun afgevaardigden. Een tweede bezwaar is, dat door de inschakeling der vakorganisaties de politiek binnen de onderneming wordt gebracht, omdat de vakorganisaties nu eenmaal nauw verbonden zijn aan de politieke partijen. Deze — voor een volk onvermijdelijke — scheiding brengt men ook in de onderneming binnen en men doet grótelijks afbreuk aan de eenheid daarvan. Zoals vanzelf spreekt doen de hier geopperde bezwaren niets af aan de hoogachting, welke men de

vakorganisaties toedraagt, doch deze hoogachting, welke ook door mij in grote mate wordt gedeeld, is nog geen motief haar in te schakelen op een terrein, dat in beginsel niet het hare is; practisch is daartoe des te minder reden, omdat de ervaring wel zou uitwijzen, dat de overgrote meerderheid der kandidaten wel tot de georganiseerden behoort, m.i. de schoonste vrucht van de opbouwende activiteit der vakorganisaties.

Volgens de Memorie van Toelichting hebben de bedrijfsorganisaties een ruime vrijheid in het aanwijzen van de organisaties, welke de kandidatenlijsten zullen samenstellen. Zij behoeft, aldus de Memorie van Toelichting, haar aanwijzing niet te beperken tot die organisaties, die tevens in haar midden vertegenwoordigd zijn, doch zij is ook vrij om bijv. kleinere groepsafdelingen van zulke organisaties of andere organisaties aan te wijzen. Criteria voor de aanwijzing worden in de wet niet gegeven. In de schriftelijke stukken is een enkele maal sprake van „representatieve” organisaties, doch de wet spreekt van organisatie(s) zonder meer.

In tegenstelling tot de Nederlandse wetgeving bevat de Belgische wetgeving wel een monopolie voor de vakvereniging. In art. 20 van de wet is bepaald, dat de leden verkozen worden „op de door de meest vooraanstaande arbeidersorganisaties voorgedragen lijsten van kandidaten”, terwijl bij K.B. de vereisten zullen worden bepaald, waaraan de arbeidersorganisaties moeten voldoen om als representatief te worden aangemerkt, doch in de wet zelf is weer bepaald, dat de landelijke vakorganisaties, die minstens 10 pCt van het personeel van de onderneming als haar leden kunnen tellen, erkend moeten worden.

Het Eerste Regentsbesluit van 13 Juni 1949, hetwelk de vereisten bevat om als representatieve organisatie te worden beschouwd, gaf stof tot ernstige critiek, omdat hiermede practisch alleen aan de socialistische en Christelijke vakvereniging het monopolie van de kandidaatstelling werd gegeven. Bij Besluit van 11 Januari 1950 werd dit eerste Besluit teniet gedaan en worden nu als representatieve organisaties beschouwd: de op nationaal plan verbonden interprofessionele organisaties, die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- a. minstens 100.000 leden tellen;
- b. minstens 10 pCt van het personeel der onderneming tellen;
- c. in het Nationaal Paritair Comité van de nijverheid, waaronder de onderneming valt, vertegenwoordigd zijn.

Hiermede zijn m.i. zeer zware eisen gesteld; speciale vakorganisaties, bijv. van bouwvakarbeiders, hebben dus geen kans om kandidatenlijsten in te dienen; alleen wat wij in Nederland „Centrales” zouden noemen, kunnen kandidatenlijsten opstellen. Practisch is de situatie nu, dat de socialistische en Christelijke Centrale (A.B.V.V. en A.C.V.) overal kandidatenlijsten kunnen indienen, omdat deze meer dan 100.000 leden tellen, doch de Centrale der Liberale Syndicaten zal moeten bewijzen, dat zij voldoet aan een der voorwaarden sub b en c.

De niet-georganiseerden missen elke invloed in de samenstelling van de ondernemingsraden.

Dit volkomen voorbijgaan van de ongeorganiseerden en de sterke binding aan de grote centrale organisaties, steekt wel zeer ongunstig af bij de soepelheid der Nederlandse wetgeving en wettigt de vrees, dat vele ondernemingsraden — vooral in de ondernemingen waar velerlei hoofdarbeiders werkzaam zijn — door een groot gedeelte van het personeel niet zullen kunnen worden geheel als de representanten van het personeel in zijn geheel.

* *

Wanneer wij de hierboven gegeven vergelijkingen van de uitgekozen onderdelen der wetgeving in de beide landen recapitulieren, dan kan geen objectief lezer ons van

chauvinisme beschuldigen, wanneer hieruit wordt geconcludeerd, dat de Nederlandse wet te verkiezen is boven die onze Beneluxvrienden. Om haar soepelheid is zij beter hanteerbaar op het nog zo jonge veld van het instituut, dat naar de woorden van een der leden van de Belgische Kamer der Volksvertegenwoordigers, de heer Leburton, „ingrijpende wijzigingen in de traditionele betrekkingen in de schoot van de onderneming zal teweeg brengen”. Zij laat meer over aan de onderlinge goede trouw van ondernemer en werknemers, zij biedt meer kansen, dat de ondernemingsraad als een werkelijke representante van de werknemers bij hen gaat leven en tenslotte houdt zij waarborgen in, dat geen ondernemingsraden worden ingesteld voor een bedrijfstak, die daartoe nog niet rijp is.

Zal — en dit is een zeer belangrijke vraag — het verschil in gedachtingang en structuur een belemmering kunnen betekenen voor de verwezenlijking van de Benelux? Prima vista lijkt daartoe geen aanleiding... tenzij de zeer sterke invloed der vakverenigingen in de Belgische ondernemingsraden op de ondernemingen zelf zodanig zou inwerken, dat ook zij pionnen worden in het politieke schaakspel.

Moge dit vermeden worden!

's-Gravenhage.

E. C. WASSENAAR

BETEKENIS EN BESTEMMING VAN DE MELK.

Zoals bekend, zijn onlangs twee publicaties verschenen over de betekenis en de bestemming van de melk, waarvan de auteurs ieder op zijn wijze belanghebbende zijn. Wij zien hierin niet het minste bezwaar, indien de objectiviteit van het wetenschappelijk onderzoek er maar niet door wordt geschaad. En of dit al dan niet het geval is, hebben wij slechts te beoordelen — hetgeen ons als niet-belanghebbende te gemakkelijker valt — uit wat deze rapporten bieden.

In geen van beide rapporten kunnen wij ook maar één zin aanhalen, waaruit een op onredelijke wijze rekening houden met eigen belangen zou kunnen blijken. Of het zou moeten zijn, waar de zgn. melkbestemmingscommissie in haar boterpleidooi de belangen der coöperatieve zuivelfabrieken in bescherming neemt, die in het verleden door de Overheid steeds gericht zijn op de boterbereiding en zich niet dan geleidelijk-aan zullen kunnen omschakelen naar andere zuivelproducten. Een dergelijke bescherming — mits tijdelijk — valt alleszins te billijken, ook al doet men de consument er enig geweld mee, aan.

* *

Wanneer men beide rapporten nauwkeurig bestudeert en met elkander vergelijkt, dan valt een opmerkelijk en belangrijk verschil in uitgangspunt op. De melkbestemmingscommissie gaat in haar rapport zonder meer uit van het bestaan van een enorm grote melkplas op grond van het feit, dat de Nederlandse bodem en het vaderlandse klimaat zich bij uitstek — zo niet bij uitsluiting — voor de rundveehouderij lenen, terwijl Sevenster-Dols de redelijkheid van de grootte van deze melkplas zelve aan een nauwkeurig en uitvoerig onderzoek onderwerpen. O.i. zelfs terecht. Want wanneer men weet, dat onze rundveestapel niet geheel en al „bodenständig” is, maar voor een groot gedeelte op aantal gehouden moet worden door middel van de buitenlandse cultuurgrond, waarvan de opbrengst in de vorm van veevoeder wordt geïmporteerd, dan vormt ook de grootte van de veestapel zelf en via haar de grootte van de melkplas een probleem, waaraan men bij de bepaling van de betekenis en de bestemming van de melk niet kan voorbijgaan.

Dat ook Sevenster tot de conclusie komt, dat een groot deel van onze bodem uitsluitend geschikt is voor grasland,

pleit voor de objectiviteit, waarmee hij zijn onderzoekingen tevens tot hetzicht komt, dat de melkproductie niet of vrijwel niet gebaseerd mag worden op geïmporteerd krachtvoer en in het bijzonder niet op ook voor menselijke consumptie geschikte granen, is een conclusie, welke geheel logisch uit de gehele opzet van zijn rapport volgt. Men zal o.i. hietegen met deugdelijke tegenargumenten, welke wij niet kennen, moeten komen, om het beutoeng werkelijk te ontzenuwen. Intussen gaat Sevenster uit van de mogelijkheid, dat onze melkproductie door intensivering van de graslandbedrijven en de gemengde zandbedrijven, alsmede door gebruik te maken van voor veevoeder geschikte bijproducten der Nederlandse voedingsmiddelenindustrie, in een tiental jaren gemakkelijk tot ongeveer 6,5 milliard kg worden opgevoerd. En hij acht dit — gezien de nationale zowel als de internationale situatie — verantwoord.

* *

Aangenomen dus een jaarlijkse hoeveelheid melk van 6,5 milliard kg — beide rapporten aanvaardende deze mogelijkheid —, is het probleem, waarvoor zowel de melkbestemmingscommissie als Sevenster-Dols zich gesteld zien, „wat doen we ermee”.

In het verleden werd ruim 2,1 milliard kg als consumptiemelk gebruikt. Van de overige hoeveelheid — in totaal was er toen 5,3 milliard kg — werd 84.000 ton boter gemaakt, 128.000 ton kaas, 107.000 ton gecondenseerde volle melk, 11.000 ton gecondenseerde magere melk, 13.200 ton niet magere en 15.000 ton magere melkpoeder en 500 ton caséïne. Van deze hoeveelheden zuivelproducten werd 53 pCt van de boter, 62 pCt van de kaas, alle condens en 25 pCt van de melkpoeder geëxporteerd.

Na de bevrijding zag het er echter naar uit, dat de Nederlandse zuivelindustrie haar traditionele wegen niet meer zou kunnen bewandelen en dat met een belangrijke verschuiving t.a.v. de fabricage van zuivelproducten rekening gehouden zou moeten worden. Vandaar, dat de Stichting voor de Landbouw en de Algemene Nederlandse Zuivelbond aan een uitgebreide commissie opdracht gaf dit probleem aan een nader onderzoek te onderwerpen. De opdracht Sevenster-Dols daarentegen vond haar oorzaak in een gesprek tussen Dr P. Rijkens en Ir S. L. Louwes over de toekomst van de Nederlandse zuivel en een bestudering daarvan.

De melkbestemmingscommissie, nu gaat uit van de gedachte, dat de meeste gewenste bestemming van de melk een zodanige is, welke de grootste rentabiliteit waarborgt. En zij meent, dat deze gedachte het beste kan worden gerealiseerd door de verschillen in geldelijke opbrengsten, welke bij afzet, hetzij in het binnenland, hetzij in het buitenland, kunnen worden behaald, zoveel mogelijk onverkort tot de producent te laten doordringen. Daardoor zal deze ertoe worden gebracht, met zijn productie op wijzigingen in de prijsverhoudingen direct te reageren en die producten voort te brengen, welke hem de grootste opbrengst garanderen, daarmede ook voor het totaal van de melkproductie een zo groot mogelijke opbrengst bereikend.

In hoeverre deze commissie dit volledig vrije spel van vraag en aanbod heeft weten te rijmen met de aan haar verstrekte opdracht om een plan op te stellen, is ons vooralsnog een raadsel. En dat juist deze opzet in onze dagen ook niet meer is vol te houden, moest haar toch wel duidelijk zijn. Stelt zij trouwens zelf niet voor in beginsel wel het stelsel van minimumprijzen vast te stellen, maar niet dat van maximumprijzen? En heeft het onlangs in het leven geroepen zuivelfonds, juist om de financiële plooiën glad te strijken, niet overduidelijk aangetoond, dat een volkomen planloze economie in deze tijd niet houdbaar is? En, hoe deze commissie zelfde denkt over het direct reageren van een zuivelindustrie op wijzigingen in de prijsverhoudingen, kan men

in haar eigen rapport vernemen, waar zij o.i. een zeer rechtvaardig pleidooi houdt voor de zuivelindustrie, zoals de omschakeling en die niet met zeer grote bezwaren de omschakeling kan voltrekken naar gewijszede verwerking van haar grondproduct. Indien dit alles zó is wat blijft er dan nog over van dat koninkrijk van de consument, ten behoeve waarvan Van de Wiel zo'n warm pleidooi houdt in dit tijdschrift¹⁾. Zo op één gebied, dan is op het gebied van de voedselvoorziening de consument zijn koninklijke waardigheid vergeten en — indien de tekenen niet bedriegen — zal hij zich op dit terrein wel nimmer meer met de hermelijnen mantel kunnen tooien — schoonklinkende frasen ten spijt.

* *

Immers, wanneer we dit probleem plaatsen tegen de achtergrond van de wereldvoedselsituatie — en dit is toch een bij uitstek moderne gedachte —, dan zal men moeten toegeven, dat deze wereldvoedselsituatie de economen, sociologen, voedselkundigen enz., enz. grote zorgen baart, en de ecologen voor tal van schier onoplosbare problemen plaatst. Reeds nu is er een theoretisch tekort aan cultuurgrond. Tengevolge van nog steeds op grote schaal bedreven rooibouw breidt de erosie zich nog steeds uit, waardoor de oppervlakte bebouwbare cultuurgrond nog geregeld afneemt. En door de uitvindingen op medisch en voedingsgebied; en door de betere organisatie van de volksgezondheid; neemt het wereldsterftecijfer voortdurend af en de gemiddelde leeftijd toe, waardoor een bevolkingsvermeerdering over heel de wereld te verwachten is, als nog nooit tevoren. Wanneer men dit alles overdenkt, dan kan men maar moeilijk meer in de koninklijke vrijheid van de consument van dit gebied gelooven, evenmin als in de onbepaalde vrijheid van de producent t.a.v. het gebruik van de zo schaars beschikbare cultuurgrond.

Wij kunnen derhalve de gedachtengang van Sevenster-Dols misschien beter volgen en waarden dan die van de commissie, waar zij — met inachtneming van de commerciële belangen — zo'n overwegende plaats inruimen voor het voedingseconomisch motief. Het getuigt niet van een objectieve beoordeling van de studie van Sevenster-Dols door Van de Wiel, wanneer hij het doet voorkomen, alsof genoemd duo het economisch rendement zo niet verwaarloost dan toch niet sterk genoeg naar voren brengt. Het moge immers waar zijn, dat de commissie de vrijheids-gedachte in theorie wel voorop plaatst, in de conclusies noch in de practijk komt daar iets van terecht — minder misschien dan bij Sevenster-Dols, bij wie de uitspraken blijven binnen de grenzen van het reële en het feitelijke. Het is bij hen niet zó, dat zij zo'n primaire taak t.a.v. de voedselsituatie in West-Europa aan de melk als consumptiemelk toekennen, alleen omdat de consumptiemelk voedingseconomisch bovenaan staat, maar ook en met nadruk omdat het commercieel te verdedigen is. En het is evenmin waar, dat een minder gunstig eindoordeel over de boter wordt geveld, alleen omdat de voedingswaarde ervan achteraan komt, maar ook en met nadruk omdat onbepaalde boterfabricage commercieel niet te verdedigen is. Trouwens, indien men aan de hand van de commissie bouwstenen een plan zou opstellen, wat de commissie zelve niet gedaan heeft, dan geloven wij niet, dat het wezenlijk van het plan Sevenster-Dols zou afwijken.

* *

Voor beiden is de boter zonder twijfel het grootste zorgkind.

De melkbestemmingscommissie noemt het perspectief, dat de verkoopmogelijkheid van de Nederlandse boter in de naaste toekomst biedt, *uitgesproken ongunstig*. De bijzondere positie van Nederland als boterexporterend

¹⁾ Zie: „Tweeërlei visie ten aanzien van de melkbestemming”, door Dr E. van de Wiel in „E.-S.B.” van 31 Mei 1950.

land wettigt een ernstige bezorgdheid. Zodanig moeilijk noemde de subcommissie voor de boter de vooruitzichten inzake de verkoopmogelijkheden van de boter in de naaste toekomst, dat aandacht wordt gevraagd voor de mogelijkheid om de toekomstige boterproductie in ons land *in concreet aangeduide zin te doen beperken*. Het geheel overziende meent de commissie te mogen stellen, dat, ook al is van een dreigende overproductie van melk tot nu toe gelukkig geen sprake, de vooruitzichten voor de afzet van Nederlandse boter zich het *minst gunstig* laten aanzien. Naar de mening van de commissie dient dan ook zoveel mogelijk te worden voorkomen, dat in de toekomst een hoeveelheid boter wordt gefabriceerd, waarvoor naar alle waarschijnlijkheid *niet een lonende afzet* zal zijn te vinden. In het algemeen acht de commissie het perspectief voor onze Nederlandse zuivelindustrie, wat de naaste toekomst betreft, niet zodanig, dat van optimisme mag worden gesproken en terzake van de positie in de naaste toekomst van de Nederlandse boter schijnt voor een *ernstige bezorgdheid alle reden* te zijn.

Tot welke conclusie komt nu deze melkbestemmingscommissie van de georganiseerde landbouw? Het is teleurstellend maar waar, dat zij naar aanleiding van al deze sombere en reële inzichten niet tot de enig juiste conclusie is gekomen, waartoe Sevenster-Dols wel kwamen, nl. dat rekening gehouden moet worden met de wenselijkheid, *de Nederlandse boterproductie terug te brengen tot de omvang, welke absoluut noodzakelijk is in verband met de ondermelkbehoefte van de kalveren en de seizoenschommeling in de melkproductie*.

* *

In verband met deze zorgelijke toestand van onze boter stellen beide rapporten de kwestie boter—margarine. Stelt men dit probleem zuiver volgens de rentabiliteitsgedachte, dan schijnt er geen twijfel mogelijk omtrent de vraag, welke productie het voordeligst is. Naar Sir Herbert Davis onlangs voor een internationaal gezelschap meedeelde, is uit Amerikaanse onderzoeken met betrekking tot de margarineproductie via olieozaden en de boterproductie via de koe-gebleken, dat boterproductie niet de meest economische methode is om van natuurlijke hulpbronnen gebruik te maken, ja zelfs, dat margarine tweemaal zo economisch is als boter.

Wil men dus een pleidooi houden voor de boter, dan zal men de meervalue van de boter boven de margarine in andere dan zuiver rentabiliteitsmotieven moeten zoeken: met name in beider voedingswaarde. Niemand zal ontkennen, dat dit probleem in het brandpunt staat van de belangstelling van voedingsdeskundigen, artsen, landbouwkundigen, economen, politici en huismoeders en dat het ook een van de moeilijkste problemen zowel van de melkbestemmingscommissie als van het duo Sevenster-Dols geweest is.

De melkbestemmingscommissie komt tot de conclusie, *dat een afdoend bewijs, dat de voedingswaarde van margarine gelijk is aan die van boter, nog nimmer is geleverd*. Volgens haar zijn er duidelijke aanwijzingen, dat zomerboter de groei beter bevordert dan plantaardige vetten.

Deze laatste uitspraak grondt de melkbestemmingscommissie op een publicatie van Boer en Jansen, waarin de aandacht wordt gevestigd op een groeibevorderende stof speciaal in zomerboter, die volgens een latere publicatie identiek zou zijn met vacceenzuur. Maar Dols wijst er in het rapport Sevenster-Dols zeer nadrukkelijk op, dat diezelfde Boer en Jansen in een nog latere publicatie op hun aanvankelijke bewering zijn teruggekomen en hebben meegedeeld, dat ook zij de werking van dat vacceenzuur niet meer hebben kunnen bevestigen, ook al blijven zij daarin op hun standpunt staan, dat zomerboter een bepaalde groeifactor bevat.

Niet in vijf en twintig, maar in vijf en zeventig maal vijf en twintig woorden meent Dols dan ook te mogen vaststellen, dat, ook al zou men het bestaan van zulk een

onbekende groeifactor aantonen, dit nog niets zegt, zolang niet vaststaat, dat deze factor ook niet in voldoende mate in andere voedingsmiddelen voorkomt. En wanneer men nu weet, dat het bij een eventueel verschil tussen boter en margarine enkel en alleen maar om deze nog geheel onbekende en dus twijfelachtige groeifactor in zomerboter gaat, dan zal men begrijpen, dat er van enig reëel verschil nauwelijks sprake kan zijn.

Bepaald lucide vinden wij dan ook de trouwvulle van Dols, wanneer hij zegt, dat het niet gaat om de vraag, of onder zeer speciale omstandigheden bij diervproeven boter wel eens een betere groei geeft dan margarine of andere vetten, maar of in een normaal gevarieerd dieet van de mens boter betere resultaten geeft dan margarine. Zich zeer voorzichtig uitdrukkelijk komt hij dan tot de slotconclusie, *dat het niet waarschijnlijk is, dat de voedingswaarde van boter in een behoorlijk gevarieerd dieet hoger is dan die van de gevitamineerde margarine en dat zulks zeker niet het geval zal zijn, indien gezorgd wordt, dat in het dieet melk en kaas zijn opgenomen*.

* *

Is het wonder, dat Sevenster-Dols de boterproductie naar het achterplan schuiven, om het gebruik van de melk als consumptiemelk geheel op de voorgrond te plaatsen? Over de gehele wereld tonen zij een aanmerkelijke stijging van het verbruik van de melk als consumptiemelk aan. Vooral in de landen met een hoog welvaartsniveau (Verenigde Staten) en in de landen waar het melkverbruik door een actieve regeringspolitiek wordt bevorderd (Groot-Brittannië), blijkt deze stijging belangrijk. En om aan de gehele wereldbevolking een minimaal gewenste hoeveelheid melk en zuivelproducten te verstrekken, zou de wereldproductie zelfs aanmerkelijk moeten worden verhoogd. Nederland maakt hierbij als leverancier een zeer goede kans. En door de grote vooruitgang in de techniek van het transport van volumineuze bederfelijke producten zien zij voor ons land goede perspectieven.

Daar komt nog bij, dat in het eindrapport van de „Mixed Committee of the League of Nations”, waar de voedingsmiddelen onderscheiden worden in „Highly protective foods”, „less protective foods” en „non protective foods”, de melk bovenaan prijkt. De melk in haar geheel is nu eenmaal het meest waardevolle voedingsmiddel voor alle leeftijds groepen en voor kinderen in het bijzonder.

Nieuwere inzichten in de voedingsleer hebben geleid tot een nog hogere waardering van de melk in haar geheel. Door de onderzoeken betreffende de biologische waarde van de eiwitten in de melk, de grote verteerbaarheid en de specifieke aanvullende werking van melkeiwit in diëten, zijn de voedingsdeskundigen de waarde van het melkeiwit zeer hoog gaan aanslaan. En daar ook de mineralen (vooral kalk), de melksuiker en de vitaminen voor de lichaamsopbouw en de stofwisseling van grote betekenis zijn, is ook de waardering voor de vetvrije droge stof in belangrijke mate toegenomen. Vandaar, dat zij heden ten dage de verwerking van de melk in deelproducten als een noodzakelijk nadeel zijn gaan beschouwen en ook Sevenster-Dols in een verhoogd consumptiemelkverbruik in het eigen land en in een gestimuleerde export van consumptiemelk de oplossing menen te mogen zien van de problemen inzake melkwaardering en melkbestemming.

* *

De melkbestemmingscommissie is niet tot een melkbestemmingsplan kunnen komen en dat is haar goed recht. Het resultaat kan teleurstellend genoemd worden, maar moet worden geëerbiedigd.

Sevenster-Dols zijn wel tot algemene richtlijnen gekomen en hebben gemeend te moeten aangeven in welke richting de bestemming van de melk in de naaste toekomst zal moeten gaan in verband met de Nederlandse bodemcapaciteit en de wensen van de wereldvoedselsituatie, en ook dat is hun goed recht.

Van de Wiel verwijt hun, dat zij niet tevens hebben aangegeven de wijze, waarop zij zich voorstellen hun plannen in de praktijk te realiseren. Wij vinden dit verwijt ongemotiveerd. Wat Sevenster-Dols gedaan hebben, was hun taak, nl. de meest gewenste bestemming van de melk aangeven. In hoeverre de zuivelindustrie, de georganiseerde landbouw of de Overheid ermee accoord gaan, is hun zaak. Op welke wijze men de meest gewenste melkbestemming zal willen realiseren, zal de taak zijn van hen, die op het juiste ogenblik voor de meest gewenste bestemming van de melk verantwoordelijk zullen zijn: de zuivelindustrie, de georganiseerde landbouw of de Overheid, maar in geen geval Sevenster-Dols. Zij hebben slechts hun visie ten aanzien van de bestemming van de melk gegeven en zij hebben dat o.i. terecht gedaan.

Dat men hun rapport bestudere en er zijn voordeel mee doe, wie ook voor de realiteit verantwoordelijk zullen zijn.

Voorburg.

Drs Th. J. PLATENBURG.

DE RIJKSDIENST VOOR HET NATIONALE PLAN:

II.¹⁾

In de Memorie van Toelichting en in de Memorie van Antwoord op het wetsontwerp No 1307: Voorlopige regeling Nationale Plan en Streekplannen wordt nogal sterk de nadruk gelegd op het feit, dat de President van de Rijksdienst niet langer degene zal zijn, die bezwaar zal kunnen maken, maar dat deze bevoegdheid door de Minister zal worden overgenomen.

Ook dit argument om het voorlopige wetsontwerp te motiveren, is niet bepaald sterk. Deze overgang van de macht van de President naar de Minister heeft reeds lang geleden plaats gehad en wel krachtens art. 6 lid 1 van het K.B. E 93. Ook in het Verslag van de Rijksdienst over 1946 en 1947 wordt op blz. 7 uitdrukkelijk gezegd: „De bevoegdheden van de President zijn overgegaan op de Minister onder wie de Rijksdienst van het Nationale Plan ressorteert. De Minister heeft bepaalde bevoegdheden aan de President gedelegeerd”. Als de Minister deze delegatie weer intrekt, wordt hetzelfde resultaat bereikt als thans via dit wetsontwerp. Een argument te meer voor de overbodigheid van dit wetsontwerp.

Terzake van dit streekplan is nog merkwaardig, dat in de Memorie van Toelichting staat (ook dit op grond van wat van de zijde van de Rijksdienst is beweerd), dat de regeling der streekplannen in de Uitvoeringsbeschikkingen „grotendeels” was ontleend aan het Rapport van de Staatscommissie Frederiks, welke haar rapport nog vlak voor de Duitse invasie heeft ingediend.

Dit „grotendeels” is echter zeer dubieus. Korthedshalve zal op slechts twee punten de aandacht worden gevestigd.

Allereerst geeft de Staatscommissie Frederiks een „definitie” van streekplannen, iets wat het Besluit van 1942 en ook het thans ingediende wetsontwerp niet doet. Daardoor hebben de uitvoerende organen, vooral nu het Nationaal Plan en de zeer vele streekplannen nog slechts in voorbereiding zijn, meer vrijheid om daarin te denken wat zij op een bepaald moment wenselijk oordelen, dan wanneer zij aan een definitie gebonden zijn. Daardoor wordt de rechtszekerheid aangetast.

Ten tweede zijn, door de instelling en inschakeling van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, welke Dienst zo sterk de totstandkoming van streekplannen beïnvloedt, de omstandigheden, waarin de streekplannen tot stand

moeten komen, thans zo totaal anders geworden dan die, waarvan de Staatscommissie Frederiks uitging, dat van enige gelijkheid nauwelijks kan worden gesproken.

De Staatscommissie kende nl. slechts een *tijdelijke* commissie zonder enige bestuursbevoegdheden. Zij had slechts een Nationaal Plan voor te bereiden en dan te verdwijnen.

Het rapport dier Staatscommissie wenste derhalve in het geheel geen overmatig machtige Rijksdienst. Er wordt in dit rapport zelfs niet éénmaal over een Rijksdienst of soortgelijke instantie gerept. Ook over de bevoegdheid van de Rijksdienst om „bezwaar te maken” tegen een in voorbereiding verklaard streekplan wordt in het rapport uiteraard niet gerept. Er is derhalve een scherpe tegenstelling tussen het Nederlandse rapport Frederiks enerzijds en anderzijds de on-Nederlandse regeling, met zijn onmatige bevoegdheden, voor welke thans de sanctie van een goede Nederlandse wet wordt gevraagd.

Het moet derhalve al zeer ongewenst worden geacht om, en dit zonder één steekhoudend argument, deze typisch Duitse regeling uit de bezettingstijd onder te brengen in een fatsoenlijke Nederlandse wet. Nog minder om, eveneens *geheel onnodig*, de bij de bevrijding afgeschafte Uitvoeringsbeschikkingen opnieuw van kracht te verklaren.

Er is derhalve alle aanleiding en alle tijd om de bestudering van het rapport van de Staatscommissie van den Bergh af te wachten. Dan kan rustig een weloverwogen definitieve regeling worden ontworpen, die beantwoordt aan onze Nederlandse staatsrechtelijke verhoudingen of, om met de Memorie van Antwoord te spreken, een regeling „die ook naar de inhoud de toets van gezonde democratische opvattingen kan doorstaan”. De tijd tussen het van kracht worden van dit Voorlopige Wetsontwerp en de datum van 31 December 1951, wanneer het automatisch weer vervalt, is zo kort, dat het ook daarom weinig zin heeft een door een ieder verwerpelijk geachte regeling in een goede Nederlandse wet vast te leggen.

Herleving van het bezettingsrecht zou het ook niet gemakkelijker maken om de definitieve regeling te doen aansluiten aan: 1e. wat in België en Luxemburg, waar men geen Rijksdienst heeft, bestaat; voorts 2e. aan wat de Staatscommissie Frederiks voorstond en 3e. aan wat bij ons, zoals zal worden aangetoond, reeds groeiende is. Het moet voorts zeer worden betreurd, dat het voorontwerp veel meer bevat dan strikt noodzakelijk zou zijn om, zoals de Memorie van Toelichting als doel aangeeft, het werk der streekplannen voortgang te doen vinden. De tijdens de bezetting vastgestelde en naderhand weer afgeschafte verordeningen zijn nl. in het wetsontwerp niet slechts voor zover dit dringend noodzakelijk werd geacht, gehandhaafd, maar alle zijn „zo getrouw mogelijk” gevolgd. „Slechts die bepalingen”, zegt de Memorie van Toelichting in dit verband, „zijn niet opgenomen, die kennelijk met de Nederlandse verhoudingen in strijd waren”.

In strijd met deze goede bedoeling van de Memorie van Toelichting wordt echter juist de hoofdfout van deze Duitse regeling, het concentreren van een onmatig grote macht bij één staatsorgaan, gehandhaafd. De typisch Duitse centralisatie en vergroting van de staatsmacht is toch zeker iets, wat met de Nederlandse verhoudingen volkomen in strijd is. Er is dan ook veeleer reden om de goed Nederlandse rechtmatige burgerrechten en burger-vrijheden, ook ten aanzien van het gebruik van de bodem, weer meer tot gelding te laten komen.

Om misverstand te voorkomen is het goed op te merken, dat een orgaan ten behoeve van de ruimtelijke ordening geenszins overbodig is te achten. Volkomen accoord kan worden gegaan met de heer Mr J. Linthorst Homan, President van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, als deze in Maastricht in zijn inleiding van 15 September

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel is opgenomen in „E.-S.B.” van 7 Juni 1950.

1949 voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Limburg zegt, dat er „nationaal overleg” en „nationale coördinatie” nodig is, en dat deze moeten berusten in en op de rechtsovertuigingen van het volk.

Ook dezerzinsdienst „een mogelijkheids tot overleg” en een „ontmoetingsdienst” voor de verschillende regeringsinstanties van Rijk, provincie en gemeenten nodig geacht. In ons land met 292 inwoners per km² is „inderdaad dringend behoefte aan constant overleg en meer nog aan vooruitzien”.

Maar daarvoor is niet nodig een volkomen overbodige sanctioneer en herleving van een, zoals Mr Linthorst Homan zelf zegt, „on-elegante en on-Nederlandse regeling”.

Zeer merkwaardig is, dat de heer Linthorst Homan in deze rede niet pleit voor het handhaven van zijn uitzonderlijk grote macht om „bezwaar te maken” tegen alle mogelijke werken van wie ook, als deze maar de bodem betreffen. Hij zegt in deze rede omtrent deze bevoegdheid: „Nu zegt de critiek echter, dat ook bij de Minister de grote beslissingsbevoegdheden niet thuisbehoren. Daarop zou ik willen antwoorden, dat ook deze zaak stellig door de genoemde Staatscommissie zal worden behandeld en dat de leiding en samenstelling dier Commissie wel garanderen — wat de Regering even stellig ook zal hebben bedoeld —, dat men zich zal houden aan de normen van ons vaderlandse recht”.

De Commissie heeft evenwel ten deze geen eenstemmigheid weten te bereiken.

De houding van de heer Linthorst Homan komt wel in een zeer sympathiek licht te staan als wij in het rapport der Staatscommissie van den Bergh op, blz. 8 lezen: „Deze scheiding (in een of twee wetten) achten zij evenwel slechts aanvaardbaar, indien de voor de ruimtekundige ordening in het leven geroepen of nog te roepen diensten zich bepalen tot hun algemene adviserende én coördinerende ruimtekundige taak, hetgeen huns inziens impliceert, dat daar, waar uitvoering, detaillering etc. van plannen aan de orde is, dit aan de speciale diensten (Waterstaat, Volkshuisvesting, Landbouw etc.) in verband met de hun van oudsher opgedragen taak wordt overgelaten”.

Het zal wel niet te gewaagd zijn om, in het licht van zijn Maastrichtse rede, te veronderstellen, dat ook de heer Linthorst Homan, President van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, aan wie de Minister de bevoegdheid om „bezwaar te maken” heeft gedelegeerd, deze bevoegdheid als overbodig en in het Nederlands rechtsbestel niet passend, terugwijst en soortgelijke bevoegdheden hoogstens wil geven in handen van de ministeries aan wie van oudsher dergelijke taken zijn opgedragen.

Een dergelijk zelfstandig geluid in deze tijd van steeds maar toenemende staatsmacht doet wel zeer weldadig aan en moet inzonderheid door het gehele Nederlandse bedrijfsleven op de hoogste prijs worden gesteld.

In dit verband is ook het volgende nog merkwaardig.

Meer dan eens heeft Zijne Excellentie de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting, volkomen terecht en zeker niet zonder opzet, een vergelijking getroffen tussen het Centraal Planbureau van Prof. Tinbergen en de Rijksdienst, daar beide hun werkzaamheden uitstrekken over het arbeidsterrein van tal van Departementen van Algemeen Bestuur. Deze vergelijking kan verder worden doorgetrokken. Het Centraal Planbureau, dat zelf niets te decreteren of te verbieden heeft, heeft desondanks ten aanzien van het doen en laten van de Regering een zeer grote invloed. Ook ten aanzien van de Rijksdienst is het ongewenst, dat deze zelf zeggenschap heeft, laat staan een zo overmatig grote zeggenschap. Ook niet via een Minister, die al of niet zijn bevoegdheden delegeren. De taak van de Rijksdienst moet niet zijn bevelen te geven en bezwaren te maken, dit moet hij overlaten aan de daartoe bevoegde regeringsinstanties. Ook als slechts

adviserend en coördinerend orgaan zal deze Rijksdienst evenals het Centraal Planbureau, van uitzonderlijk groot nut en betekenis kunnen zijn. Vandaar, dat met de hier gememoreerde opvattingen van de Regering van de Rijksdienst van 15 September 1949 zo volkomen kan worden ingestemd. Het komt er nu alleen maar op aan, straks deze gedachte in de definitieve wet vast te leggen.

Ook voor de Minister is het nog een open vraag, wat ten deze het beste is. In zijn Memorie van Antwoord op de Rijksbegroting 1950 voor het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting zegt hij (blz. 21): „Zijns inziens moet dan de primaire vraag worden beantwoord, of de Rijksdienst voor het Nationale Plan zich moet ontplooiën om een meer leidinggevend orgaan te worden, dan wel, dat zijn taak eerder moet zijn een coördinering van wat door de betrokken Departementen, provincies en andere organen op planologisch gebied is voorbereid, om daarnaast de Regering te adviseren, zoals bijv. het Centraal Planbureau op ander gebied doet”. Er is derhalve voor het bedrijfsleven een vlótte kans, dat niet alleen de President van de Rijksdienst, maar ook de Minister zelve ertoe zal overgaan, om aan de on-Nederlandse onmatige bevoegdheid van de Rijksdienst een einde te maken. Bij de beoordeling van het rapport der Staatscommissie van den Bergh heeft het bedrijfsleven een goede gelegenheid om ten deze van zijn gevoelens te doen blijken.

Aanneming van dit voorlopige wetsontwerp zou overigens kunnen bevorderen, dat een definitief ontwerp zal worden voorgesteld, dat in bedenkelijk mate zal aansluiten aan de regeling uit de bezettingstijd en aan de meerderheid in de Staatscommissie van den Bergh wil.

Reeds nu dient daarom tegen een dergelijke gang van zaken te worden gewaarschuwd en het is mede deze vrees, welke ertoe moet brengen, dat tegen deze zo on-Nederlandse en geheel onnodige voorlopige regeling met kracht verzet wordt aangetekend.

Voorts verdient ernstig overwogen te worden om van de grote macht, geconcentreerd in het gehandhaafde Basisbesluit, vooral wanneer het betreft slechts „in voorbereiding zijnde” plannen, inmiddels een zo bescheiden mogelijk gebruik te maken en de Rijksdienst ook reeds thans slechts zoveel mogelijk als onderzoekend, adviserend en coördinerend orgaan te laten optreden. De regeringsinstanties van Rijk, provincie en gemeente zouden dan hun taak weer normaal kunnen gaan vervullen, iets wat de rechtszekerheid ten eerste zou bevorderen.

Een dergelijke beperking in de uitoefening van de grote bevoegdheden zal ook de in de Duitse tijd zo geknotte provinciale en gemeentelijke autonomie zeer ten goede komen. Het stemt tot voldoening, dat reeds in deze richting wordt gewerkt.

Afwijzing of intrekking van dit wetsontwerp ligt te meer voor de hand, omdat alle negen ondertekenaars van de Memorie van Toelichting verklaren, dat het thans ingediend ontwerp, toch niet een regeling geeft, zoals die, naar hun mening, uiteindelijk zal moeten worden getroffen.

Volledigheidshalve volgen nog enkele detailopmerkingen. Allereerst is de naam Nationaal Plan weinig op zijn plaats. De moeilijkheden om reeds thans de uitbreidingsplannen en streekplannen, waaronder de facetplannen, met elkander in harmonie te brengen, zijn zo groot, dat het een utopie geacht moet worden om ooit één Nationaal Plan voor ons land, wil het althans een behoorlijke inhoud hebben, vast te stellen. De Memorie van Toelichting zegt ten deze „dat men er thans, anders dan in het begin, naar streeft het nationaal plan geleidelijk op te bouwen uit facetplannen en partiële plannen”. Een statisch plan in onze dynamische tijd zou dan ook wel zeer slecht passen. De naam „plan” te verbinden aan een dergelijk los, steeds wisselend geheel, is niet reëel.

Het bezwaar, dat bij de Rijksdienst alles aan de openbaarheid is onttrokken, wordt al zeer zwak weerlegd, als gezegd wordt, dat de beroepsprocedure zich afspeelt voor de Afdeling voor 'Geschillen van Bestuur van de Raad van State. Wel een, lange, moeilijke en kostbare weg voor iemand, die te weten wil komen waarom hij een bepaald werk niet mag uitvoeren!

Bedenkelijk is ook, dat er in dit voorlopig wetsontwerp, in tegenstelling tot artikel 69 van het rapport der Staatscommissie Frederiks, noch ten aanzien van streekplannen, noch ook ten aanzien van het „Nationale Plan” een definitie of omschrijving wordt gegeven.

Ondanks dit alles bepaalt artikel 36 van het voorlopig wetsontwerp omtrent dit nog zeer in de lucht hangend Nationale Plan: „Het Nationale Plan wordt geacht in voorbereiding te zijn van 27 Augustus 1942 af”.

Op grond van dit ietwat voorbarige „in voorbereiding zijn” van een Nationaal „Plan”, wordt aan de uitvoerende instanties een uitzonderlijk grote macht gegeven. Mede blijkens de hiervoor gememoreerde Besluiten van de President van de Rijksdienst kan deze of zijn opvolger verklaren, dat elk werk aan een sloot, een greppel, een boom of struik, huis, fabriek of schuur of wat dan ook, als het maar de bodem betreft, in strijd is met dit „in voorbereiding geacht wordende Nationaal Plan”. Uitvoering van dit werk is dan verboden. Een dergelijke willekeurige on-Nederlandse macht dient naar onze mening uit ons wetgevend bestel te worden verwijderd en zeker niet onnodig te worden gesanctionneerd door een nieuwe Nederlandse wet.

Dat intern, en zeker niet zonder goed gevolg, getracht wordt o.a. door de, overigens sterk ambtelijke, Vaste Commissie waarborgen te schenpen van ambtelijksmisbruik tegen te gaan, maakt een in principe verkeerde regeling nog niet goed. Ook niet het feit, dat de President van de Rijksdienst wijselijk zich bij de uitoefening van zijn macht allerlei remmen aanlegt.

Ook reeds het dreigen, dat er wel eens bezwaar gemaakt zou kunnen worden, maakt dat velen maar al te spoedig bakzeil halen. Aan het feit, dat tot op heden slechts in betrekkelijk weinig gevallen door de Rijksdienst bezwaar is gemaakt, mag men daarom slechts weinig waarde toekennen. Ook de dreiging werkt verlamdend.

Met grote voldoening kan echter worden geconstateerd, dat ondanks de on-Nederlandse inslag van de bestaande regeling, maar mede dank zij de ten deze juiste opvatting van de leiding van de Rijksdienst en van de leden der Vaste Commissie, de echt Nederlandse geest toch weer naar boven is gekomen en steeds meer naar voren komt.

Op blz. 9 van het Verslag van de Rijksdienst over 1946 en 1947 staat n.l. vermeld, dat de coördinerende taak van de Rijksdienst niet meer zozeer „binnen” de Rijksdienst wordt verricht, maar dat men er steeds meer toe is gekomen, en dat op grond van de eisen van de praktijk, om het overleg op bepaalde vakgebieden te doen verlopen in het kader van de commissies en raden, die — onder de auspiciën van de betrokken Ministeries — daarvoor reeds bestonden of zijn ingedeeld. In deze raden en commissies oefent dan de Rijksdienst door een vertegenwoordiging zijn invloed uit.

Hier wordt in de praktijk reeds de weg ingeslagen, welke de juiste moet worden geacht. Deze in de praktijk door de Rijksdienst gevolgde werkwijze maakt het te meer gemakkelijk om een definitieve regeling te maken, die, hierbij aansluitend, beantwoordt aan het Nederlandse rechtsgevoel.

Zijn er maatregelen, de bodem betreffende, nodig op landbouwgebied, op dat van natuurbescherming, industrijspreiding, mergelwinning, drinkwatervoorziening, wederopbouw Noordzeepadplaatsen, IJsselmeerpolders, verwijdering en verwerking van afval en verwerking van afvalwater, hoogspanningsleidingen, militaire oefenterreinen enz. enz. (een keuze uit de bijna onafzienbare

reeks van onderwerpen, van welke de Rijksdienst geacht wordt verstand te hebben), dan moet het betrokken Ministerie, in overleg voor zover nodig met andere Ministeries, trachten met advies van de Rijksdienst, de betreffende aangelegenheid eventueel in de facietplan tot een oplossing te brengen. In bepaalde gevallen zullen ook interdepartementale commissies bij dit werk kunnen worden ingeschakeld. De adviezen van de Rijksdienst kunnen vooral ten aanzien van de coördinering van groot nut zijn.

Op bijlage 12 van het Verslag van de Rijksdienst worden niet minder dan 32 raden en commissies genoemd, waarin de Rijksdienst op de een of andere wijze reeds in 1947 vertegenwoordigd was, terwijl in dit verslag bovendien nog wordt gezegd, dat na 1947 deze wijze van contact nog aanmerkelijk werd uitgebreid.

De praktijk heeft hier de juiste weg gewezen. Het zwaar- te punt behoort niet te liggen bij een nagenoeg almachtige geheimzinnig werkende Rijksdienst, wiens rapporten en nota's, volgens welke deze Dienst regeert, niet voor belanghebbenden verkrijgbaar zijn.

Voor regeling der „nationale” problemen door facietplannen komen in aanmerking de divers Ministeries, die deskundigen hebben voor eigen terrein, welke, eventueel met deskundigen uit andere Ministeries en voorts met de Nationale Dienst voor Streek- en Uitbreidingsplannen als coördinerend adviesorgaan, de juiste oplossing zoeken.

Als men ten aanzien van de „provinciale” en „gemeentelijke” problemen, op voetspoor van de Staatscommissie Frederiks, daarbenevens in sterkere mate de provincies en gemeenten verantwoordelijk maakt, is men zodoende op de juiste weg om inderdaad een goede Nederlandse oplossing te verkrijgen.

Dan moeten echter deze raden, provincies en Ministeries niet door een bijna almachtige Rijksdienst, die de stok achter de deur heeft klaar staan, kunnen worden bedreigd.

Het doel van deze beschouwing is dan ook te bevestigen, dat niet de on-Nederlandse regeling uit de bezettingstijd opnieuw, en thans door een Nederlandse „wet” volkomen onnodig wordt gesanctionneerd en gedeeltelijk zelfs opnieuw weer wordt ingesteld, maar dat ten deze, evenals bij het Centraal Plar.bureau, ten spoedigste de Nederlandse staatsrechtelijke verhoudingen weer tot haar recht zullen komen, door bij een definitieve van deze Dienst als adviserend en coördinerend orgaan in te schakelen in ons Nederlands rechtsbestel.

Leiden.

P. G. KNIBBE.

BOEKBESPREKING.

Buitengewoon arbeidsrecht door Mr W. C. L. v. d. Grinten en Mr A. J. Haakman, Uitg. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1949, 132 blz., f 4.25 geb.

Dit commentaar op het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen is blijkens het voorwoord in het bijzonder bestemd voor het bedrijfsleven. Het spreekt vanzelf, dat dit laatste bij het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen ten nauwste betrokken is. Immers, hierin wordt geregeld de overheidsbemoeiing met ontslag, werktijd en arbeidsvoorwaarden. Terwijl de prijsbeheersing voor tal van sectoren is losgelaten, is de loonbeheersing nog onbepaald van kracht. Zoals bekend, is deze bepaling als tijdelijk bedoeld en er gaan ook verschillende stemmen op om t.a.v. de loonvorming het bedrijfsleven wat meer armslag te geven. In Frankrijk heeft men kortgeleden deze sprong gewaagd, mede op aandrang van de vakbeweging, doch de toekomst zal moeten leren, of de economie daar te lande deze „liberalisatie” zal kunnen verwerken.

In ieder geval kan gezegd worden, dat het ten onzent sinds de bevrijding gevoerde loon- en prijsbeleid tot vol-

doening aanleiding geeft. Een inflatoire ontwikkeling is voorkomen, terwijl de sociale vrede op bewonderenswaardige wijze gehandhaafd bleef. Zoals men weet, is na de loonsverhoging van October 1945 (tot 115 pCt van het loon op 31 October 1942, resp. tot 125 pCt van het loon op 10 Mei 1940) volstaan met afzonderlijke correcties in verschillende bedrijfstakken, totdat eind November 1948 een loonbijslag van f 1 per week (f 4,50 per maand) is toegekend, in December 1949 gevolgd door een algemene verhoging van 5 pCt. Deze laatste was weliswaar gekleed in de vorm van een algemene vergunning (in tegenstelling tot de loonbijslag van 1948), doch hiervan is voor het overgrote deel der werknemers gebruik gemaakt. De stijging der gemiddelde uurverdiensten sinds 1938/39 is boven die van het levensonderhoud uitgegaan, zodat in doorsnee het reële loon der werknemers thans hoger is dan het vooroorlogse niveau.

De schrijvers beschrijven duidelijk de bemoeienis van het College van Rijksbemiddelaars in verband met de goedkeuring en algemeen verbindend verklaring van collectieve arbeidsovereenkomsten alsmede met de vaststelling van arbeidsvoorwaarden. Tevens worden de verschillende aspecten onder het oog gezien van de loonwijzigingen, waarvoor dispensatie van het College vereist is.

In het bijzonder de *vaststelling* der arbeidsvoorwaarden, door een overheid, is wel een zeer ingrijpende wijziging in ons arbeidsbestel.

Terwijl vóór 1940 het aantal C.A.O.'s geleidelijk was toegenomen, waarvan een aantal algemeen verbindend was verklaard, bepaalde de rechtstreekse loonvaststelling door de Overheid zich tot de landbouw (afgezien van de huisarbeid, waar de Huisarbeitswet loonvaststelling mogelijk maakte; hiervan is echter nimmer gebruik gemaakt).

Onder vigeur van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen (B.B.A.) is het bedrijfsleven overdekt met een net van overeenloosregelingen. Daarvan was, zoals de auteurs opmerken, een der motieven, dat na de bevrijding de vakbeweging nog niet in staat was om de rechtspositie van de arbeiders volledig te waarborgen. Hieraan zou nog kunnen worden toegevoegd, dat door het ontbreken van rechtspersoonlijkheid de na de bevrijding herrezen werknemers- en werkgeversvakorganisaties nog geen C.A.O.'s konden afsluiten. De meeste vakverenigingen van arbeiders kregen rechtsherstel in 1946 of 1947, de werkgeversverenigingen dikwijls nog later. In deze leemte is inderdaad door de loonregelingen van het College van Rijksbemiddelaars voorzien. Dat vele dezer regelingen daarom ook na het herstel van de vrije organisaties in stand zijn gebleven, vindt vermoedelijk zijn oorzaak in twee omstandigheden: a. de regelingen van het College omvatten de gehele bedrijfstak, terwijl bij een C.A.O. steeds een algemeen verbindend verklaring dient te volgen om de ongeorganiseerde werkgevers te binden; b. verschillende bedrijfstakken kwamen niet voor een C.A.O. in aanmerking bij ontstentenis van voldoende sterke organisatie(s).

De auteurs wijzen er nog op, dat de nieuwe college-regelingen zich beperken tot de essentiële arbeidsvoorwaarden en de overige blijkbaar aan het overleg worden overgelaten.

Wij vinden vermeld, dat vijf landelijke C.A.O.'s algemeen verbindend zijn verklaard. Te verwachten is, dat dit aantal zal toenemen. Materieel bestaat er trouwens tussen college-regeling en verbindend verklaarde C.A.O. weinig verschil. In beide gevallen wordt in sterke mate gesteund op de adviezen van de Stichting van de Arbeid, zodat het zwaartepunt blijft rusten bij het georganiseerde bedrijfsleven.

Naast de bemoeiing met de arbeidsvoorwaarden behelst het B.B.A. een niet minder ingrijpende bemoeienis met ontslag. Zoals bekend, is hiervoor de toestemming vereist van de directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau,

behoudens bij ontslag wegens dringende reden of met wederzijds goedvinden. Het georganiseerde bedrijfsleven wordt bij de beslissingen van het Gewestelijk Arbeidsbureau gehoord; slechts bij de grafische industrie is de bevoegdheid tot het verlenen van ontslagvergunningen door de Minister krachtens art. 32 B.B.A. aan de bedrijfstak gedelegeerd.

Aan de netelige juridische kwesties, welke zich t.a.v. de ontslagbepalingen voordoen, kunnen wij hier voorbij gaan. Te verwachten is, dat ook dit gedeelte van het B.B.A. binnen niet te lange tijd zal kunnen worden gemist en dat een regeling voor het onrechtvaardig ontslag, zoals vervat in het bij de Tweede Kamer aanhangige wetontwerp inzake ontslagrecht, hiervoor in de plaats zal treden.

Voor dit laatste is te meer aanleiding, omdat, zoals de auteurs terecht opmerken, de strekking van het ontslagverbod, hetwelk reeds tijdens de bezetting is tot stand gekomen, verschoven is van collectieve bescherming van de arbeid naar individuele bescherming. Aanvankelijk waren zelfs alleen massa-ontslagen verboden.

Het B.B.A. 1945 bevat ook de verplichte herplaatsing van de werknemers, die tijdens de bezetting onvrijwillig hun arbeidsverhouding beëindigd hebben, alsmede van hen, die na de bevrijding in werkelijke dienst zijn opgeroepen (of als oorlogsvrijwilliger dienstelijk gemacht hebben). Dit laatste voorschrift kan toepasselijk geacht worden op die militairen, die uit Indonesië terugkeren, hoewel deze opvatting betwist wordt.

Tenslotte zij nog gewezen op de zienswijze van de auteurs op de toepassing van het B.B.A. op directeurs en commissarissen van N.V.'s. Ten aanzien van directeurs geldt het Besluit in beginsel wel, echter met name het ontslagverbod niet. Dit wordt geargumenteed met de aard van de functie (vertegenwoordigingsbevoegdheid) en de bijzondere regeling, welke het Wetboek van Koophandel voor ontslag van bestuurders geeft. Deze mening is betwistbaar: bekend is, dat verschillende Arbeidsbureau's wel vergunningen voor ontslag van directeurs in behandeling nemen. Vele van dergelijke gevallen zullen echter ongetwijfeld nimmer aan het Arbeidsbureau worden voorgelegd. Hetzelfde geldt voor wijzigingen in directeurssalarissen, welke echter formeel zeker onder het B.B.A. vallen.

Ook inzake commissarissen nemen de auteurs stelling, nl. dat deze in het algemeen geen werknemer zijn, omdat de ondergeschiktheid ontbreekt. Ook dit is een betwiste stelling. Het zal overigens wel nimmer voorkomen, dat voor de wijziging van commissaristantiëmes vergunning aan het college wordt gevraagd!

Tenslotte een woord van warme aanbeveling voor het helder geschreven en overzichtelijke werkje, hetwelk op het bureau van geen bedrijfsleider mag ontbreken en ook voor vele belangstellenden daarbuiten een nuttige vraagbaak zal vormen!

Hilversum.

Mr Ir A. W. QUINT.

INTERNATIONALE NOTITIES.

INVOERPROPAGANDA IN DE VERENIGDE STATEN.

In het „Rockefeller Center” heeft de „National Council of American Importers” in het kader van de wereldhandelsweek een tentoonstelling ingericht van importgoederen uit alle delen der wereld. Het doel van deze tentoonstelling is het Amerikaanse publiek met de betekenis van de internationale goederenruil voor de Amerikaanse economie vertrouwd te maken. Op instructieve wijze worden het publiek wereldkaarten getoond, waarop de belangrijkste buitenlandse goederen, waarvan Amerika afhankelijk is, zijn aangegeven.

In het bijzonder wordt getoond, dat buitenlandse eindfabrikaten, die met de binnenlandse producten kunnen

concurreren, nauwelijks meer dan 10 pCt van de Amerikaanse invoer uitmaken (zie ook de beeldgrafiek op blz. 479 van dit nummer). Hiermede beoogt men de nog steeds sterk verbreide vrees, dat de invoer van buitenlandse goederen de Amerikaanse economie schade zou berokkenen, weg te nemen. Voorts wordt door de „National Council” aangetoond, dat ca 60 pCt van de Amerikaanse invoer uit grondstoffen en ongeveer 30 pCt uit voedingsmiddelen en halffabrikaten bestaat. De meeste dezer producten moeten nog worden bewerkt en veredeld door Amerikaanse arbeidskrachten en verschaffen daardoor een groot deel der bevolking werk, alvorens zij aan de consumenten worden aangeboden.

Ter illustratie van bovengenoemde wereldkaarten worden monsters van, verschillende grondstoffen en eindfabrikaten tentoongesteld, zodat men in het hart van New Yorks zakenwereld de meest karakteristieke en typische invoerproducten ziet vertegenwoordigd. Deze tentoonstelling heeft, zo zegt de „Neue Zürcher Zeitung” van 2 Juni jl., voor de door regeringsinstanties en E.C.A. gevoerde campagne tot verhoging van de Amerikaanse invoer, ongetwijfeld grote waarde.

OPSTOPPING IN DE AUSTRALISCHE HAVENS.

De vertraging in het laden en lossen van schepen in de Australische havens is een na-oorlogse kwaal, die steeds erger is geworden naarmate de goederenstroom van overzee is toegenomen. De totale tonnage van overzeese ladingen bedroeg in 1948/49 ca 30 pCt meer dan in 1938/39; voor 1949/50 zal dit percentage naar alle waarschijnlijkheid nog hoger zijn. Gedurende de laatste tijd is het voorgekomen, dat schepen enige dagen voor anker moesten liggen, alvorens hun een ligplaats kon worden toegewezen. De oorzaken voor deze opstopping zijn, aldus „Monthly Summary of Australian Conditions” van 11 Mei jl., gelegen in het tekort aan havenarbeiders en de onvoldoende havenfaciliteiten.

Hoewel het aantal arbeiders is toegenomen — in Sydney en Melbourne van 3.000 à 4.000 in 1939 tot resp. 6.600 en 5.750 thans — is er nog steeds sprake van een tekort aan arbeidskrachten in de havens. Dit tekort is mede een gevolg van een daling in de totale arbeidsprestaties. Toeneming van absentisme en langere vacaties betekenden een daling van de beschikbare arbeidskracht, terwijl een overgang van het vrije „pick-up”-systeem naar het rooster- en ploegensysteem en een verhoging van de minimumploeggrootte het hunne bijdroegen. Tenslotte hebben de verkorting der werktijden en de daling der productie per man-uur in sterke mate de behoefte aan meer arbeidskrachten geaccentueerd.

Na de oorlog vindt de goederenaanvoer plaats met minder, maar grotere schepen, die moeten worden gelost met installaties, die nog steeds op kleinere schepen zijn berekend. Waar tengevolge van verbeteringen het laden en lossen sneller en efficiënter kan geschieden, wordt vaak belemmering ondervonden van een ophoping van goederen op kaden en in opslagplaatsen. Immers, de snelheid, waarmee de ladingen kunnen worden vervoerd van de kaden, hangt af van de snelheid waarmee de opslagplaatsen deze kunnen opnemen. Daar de arbeiders in de opslagplaatsen werken van 8-5 uur — 40 uur per week — en de vrachtvervoerders weigeren de goederen van de kade af te vervoeren, wanneer zij het risico lopen, dat zij alles niet in de opslagplaatsen afgeleverd krijgen, betekent dit, dat, terwijl de schepen lossen op basis van 50 uur per week, het vervoeren der ladingen plaatsvindt op basis van minder dan 40 uur per week.

Op korte termijn wordt voor deze problemen een oplossing gezocht door het aantrekken van meer arbeidskrachten en het beperken van de termijn, gedurende welke de geconsigneerden de goederen op de kaden mogen laten staan. Op lange termijn bestaan plannen voor uit-

breiding der havenfaciliteiten en vergroting der opslagruimte. Zolang deze plannen nog niet zijn uitgevoerd, zal vooral samenwerking tussen kooplieden, arbeidersorganisaties en douane- en havenautoriteiten, aldus genoemd blad, ertoe moeten bijdragen om de vertragingen en hinderissen zoveel mogelijk terug te brengen.

HET IRAANSE ZEVENJARENPLAN.

In de eerste helft van 1948 werd aan een combinatie van elf Amerikaanse consultatie- en ingenieursbureaux opgedragen een zevenjarenplan te ontwerpen voor de ontwikkeling en de industrialisatie van Iran. De resultaten der onderzoekingen en de adviezen der combinatie vormden de basis voor de wet betreffende het zevenjarenplan.

Genoemde wet stelt voor om voor de gehele periode van zeven jaren een bedrag uit te trekken van totaal 21 mrd rials — \$ 650 mln —, welk bedrag als volgt zal worden aangewend.

	Bedrag in mln rials	in pCt
Landbouw.....	5.250	25
Wegen enz.	5.000	25
Industrie en mijnen	3.000	14
Olie	1.000	5
Post, Telegraaf en Telefoon	750	4
Sociale voorzieningen	6.000	27
Totaal	21.000	100

Zoals uit bovenstaand staatje blijkt, vormt het bedrag voor sociale voorzieningen de grootste post van het zevenjarenplan. Dat dit geen overbodige weelde is, moge blijken uit het feit, dat de kindersterfte in Iran groter is dan 500 per 1.000 levend geborenen. Van groot belang is, aldus „Economic News”, een uitgave van „The Committee for Industrial Credits” in Israël, de nadruk, die wordt gelegd op de vervanging van de opiumverbouw door die van andere producten. Voorts is het de bedoeling om het bedrag van 1 mrd rials, uitgetrokken voor olie, te investeren in een Iraanse oliemaatschappij voor de exploitatie der oliereserves in die gebieden; waar nog geen concessies aan buitenlandse maatschappijen zijn verleend.

Het grootste deel van de voor de realisering van het plan benodigde middelen zal worden verkregen uit „royalties”, die de Anglo Iranian Oil Company aan de Iraanse Regering betaalt. In 1948 beliepen deze \$ 35 mln; voor 1950 worden zij geschat op \$ 50 mln. Voorts zal worden getracht om credieten te verkrijgen van de Nationale Bank van Iran, van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling en van Iraanse en buitenlandse commerciële instellingen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de afgelopen week zeer ruim. Behalve het feit, dat er vrij veel schatkistpapier afloopt, uit hoofde waarvan aan de banken momenteel constant liquide middelen worden toegevoerd, speelde ook een verschuiving van de chartaer naar de girale geldcirculatie hierbij een rol. De bankbiljettencirculatie bereikte nl. weer een nieuw laagterecord; zij was per 5 Juni niet minder dan f 66 mln lager dan op 30 Mei, waarvan waarschijnlijk slechts een deel netto-vermindering van de geldcirculatie voorstelt en de rest de kasreserves der banken versterkte. De voorschotten van de circulatiebank in rekening courant daalden van 30 Mei op 5 Juni met f 7 mln tot f 140 mln. Laatstgenoemd bedrag is voor deze post te beschouwen als een minimum, dat praktisch geen voorschotten meer omvat aan banken en discontohandelaars.

De geldmarktnoteringen waren in overeenstemming

met de ruime marktpositie. Callgeld noteerde de gehele week het minimumpercentage van $\frac{3}{8}$. De marktnoteringen vertoonden de voor ruime perioden karakteristieke staf-feling. Juni-, Juli- en Augustuspapier noteerde resp. $1\frac{1}{8}$, $1\frac{1}{8}$ en $1\frac{3}{8}$ pCt, terwijl het schaarse Februari-papier in de markt voor $1\frac{3}{8}$ pCt was te verkrijgen.

De kapitaalmarkt.

De regeringsvoorstellen inzake de K.L.M., welke de afgelopen week werden gepubliceerd, werpen wederom een scherp licht op de structuurverandering, welke op de Nederlandse kapitaalmarkt heeft plaatsgevonden. Het nieuwe kapitaal ad f 80 mln, dat deze ene maatschappij nodig heeft en dat thans door de Staat resp. met behulp van staatsgarantie wordt verstrekt, stelle men bijv. tegenover het totale bedrag der aandelenemissies in het jaar 1949, hetwelk f 24 mln beliep.

Een reden, dat in dit geval overheidsfinanciering wordt toegepast, is, zoals de Regering aanvoert, de slechte rentabiliteit van de K.L.M., die in 1949 een aanmerkelijk bedrijfsverlies leed, zij het, dat dit gedeeltelijk aan bijzondere omstandigheden moest worden toegeschreven. Inmiddels kan men zich afvragen, of de publieke kapitaalmarkt wel in staat geweest zou zijn zelfs bij goede rentabiliteit een bedrag van dergelijke omvang op te brengen; het is in elk geval wel opvallend, dat de Regering, evenmin als bij het Hoogovenplan, zelfs geen poging meer in de richting doet, indertijd bij de oprichting der Herstelbank ingeslagen, waarbij ook particulier kapitaal, afkomstig van de publieke kapitaalmarkt, met overheidsgarantie werd ingeschakeld.

De beurskoersen vertoonden de laatste week per saldo weinig verandering. Het koersherstel van de vorige week vond derhalve geen verdere voortgang, ondanks een aantal gunstige berichten over de cultures, w.o. de verkoop van tabak op de inschrijvingen in Nederland. Op zichzelf is deze houding te begrijpen; onder de huidige omstandigheden worden vooral met Indonesische fondsen nu eenmaal risico's gelopen, die noodzakelijkerwijze hun neerslag moeten vinden in een risicopremie, d.w.z. een hoger rendement dan goudgerande waarden opleveren.

Aand. indexcijfers	2 Juni 1950	9 Juni 1950
Algemeen	148,9	148,9
Industrie	213,1	213,2
Scheepvaart	142,5	141,5
Banken	122,1	122,3
Indon. aandelen	54,7	54,9
Aandelen		
A.K.U.	170 $\frac{1}{4}$	169
Philips	230	230 $\frac{3}{4}$
Unilever	203 $\frac{3}{4}$	207 $\frac{3}{4}$
H.A.L.	155	151
Amsterdam Rubber	129	130 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	127 $\frac{1}{2}$	130
Kon. Petroleum	282 $\frac{1}{2}$	279
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	80 $\frac{15}{16}$	81
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{7}{8}$	98 $\frac{3}{4}$
3 pCt Invest. certif.	99 $\frac{3}{8}$	99 $\frac{3}{8}$
3 pCt Dollarlening	98 $\frac{1}{8}$	98 $\frac{1}{8}$

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN MEI 1950.

Geldmarkt.

De krapheid van de geldmarkt bleef aanhouden. Weliswaar had de Schatkist het wat ruimer ingevolge de stortingen van de inschrijvingsgelden, op de nieuwe tranche van de Wederopbouwlening en steeg op de markt van

het daggeld het aanbod vanwege het Rijksfonds, voor de Maatschappelijke Zekerheid. Toch werd de moeilijkheid althans in zekere mate enkel verplaatst, aangezien zowel de inschrijvingsgelden als de driemaandelijkse stortingen aan het genoemde Rijksfonds grotendeels bij de banken werden weggetrokken.

Het aanbod van daggeld was in de jongste maanden zo gering, dat het Herdisconterings- en Waarborginstituut de aankoop van prima handelspapier tegen een lagere discontovoet dan die van de Nationale Bank quasi volkomen moest stopzetten. Er zij aan herinnerd, dat de officiële discontovoet $3\frac{1}{2}$ pCt bedraagt.

In verband met de geldmarkt dient nog te worden vermeld, dat het H.W.I. besloten heeft vanaf 1 Juni de geviseerde bankaccepten ter financiering van de invoer met een looptijd van maximum 120 dagen te disconteren tegen $2\frac{3}{4}$ pCt in plaats van $2\frac{1}{2}$ pCt voorheen. Er dient aangestipt, dat met doel de uitvoer te bevorderen het Instituut voortgaat de geviseerde bankaccepten in verband met de uitvoer en met een looptijd van hoogstens 120 dagen aan te kopen tegen $1\frac{3}{4}$ pCt.

Door het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel werd besloten rond half Juni naast de U.S.A.-dollar en de Zwitserse frank ook de Franse frank tot de officiële notering toe te laten. Reeds eerder, nl. vanaf 22 Mei werd door hetzelfde Instituut in het gebied van de B.L.E.U. de handel in buitenlandse biljetten en munten principieel niet langer meer verboden. Alleen de handel in Zweedse, Deense, Noorse en Tsjecho-Slovakische kronen, het pond sterling, de gulden en de escudo blijft aan de oude reglementering onderworpen. In feite betekent die maatregel de legalisatie van de vroegere zgn. zwarte markt voor buitenlandse biljetten en munten, behoudens voor de biljetten en munten van de in vorige zin vermelde munteenheden. Het feit, dat de Franse frank thans officieel gaat worden genoteerd, duidt er op, dat de Nationale Bank bij de koersvorming regelend zal optreden, ten einde de afwijkingen met de officiële pariteit binnen zekere perken te houden. Hetzelfde geschiedt overigens ook met de U.S.A.-dollar en de Zwitserse frank.

De koersen van de overige buitenlandse munten en biljetten, waarin de handel werd vrijgegeven, worden zoals vroeger bepaald door het spel van vraag en aanbod.

Het dient aangestipt, dat gedurende de jongste weken de lire en de Franse frank regelmatig boven pari noteerden ingevolge de sterke vraag vanwege de toeristen. De Franse frank noteerde per einde Mei 14,60 voor een officiële pariteit van 14,29 en de lire 8 à 8,50 voor een officiële pariteit van 7,87.

Op de vrije niet-officiële goudmarkt viel de sovereign verder terug tot 520 frs, hetgeen voor dit stuk nog een agio betekent van ruim 26 pCt op de officiële pariteit.

Kapitaalmarkt.

De emissiemarkt was weinig actief. De stijgende tendentie van de obligatiemarkt bleef aanhouden. De koersen van de industriële obligaties liepen nochtans licht terug.

Netto-rendementen van de voornaamste obligatietypes ¹⁾.

Obligatietype	Looptijd	Aug. 1948	Dec. 1949	Mei 1950
Schatkistcertificaten	3 à 10 j.	4,83	4,64	4,63
Kasbons steden	3 à 10 j.	5,07	4,79	4,51
Staatsrenten	meer dan 30 j.	4,73	4,49	4,40
Industriële obligaties	12 à 15 j.	6,06	5,31	5,22

¹⁾ Er werd rekening gehouden met eventuele terugbetalingspremiën op de vervalldag.

De reeds vorige maand signaleerde afwachtende houding van de aandelenbeurs ten aanzien van de binnenlandse politieke crisis, duurde gans de maand Mei voort. De gemiddelde dagelijkse omzet bleef met 36,3 mln frs nagenoeg op het peil van vorige maanden. Het aanbod overtrof enkel in geringe mate de vraag. Over de gehele maand berekend daalde het gemiddeld koersniveau met

1 pCt. Tegenover de zwakke tendentie van de binnenlandse aandelen viel de vastheid op van de koloniale fondsen, blijkbaar onder invloed van de haussetendie der internationale grondstoffenmarkten. Bij besluit van de Minister van Financiën werd een studiec ommissie opgericht ten einde de mogelijkheid te onderzoeken van het herstel van effectenarbitrage, o.a. tussen Brussel en Parijs.

Koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.
(indices basis 1936-'38 = 100)

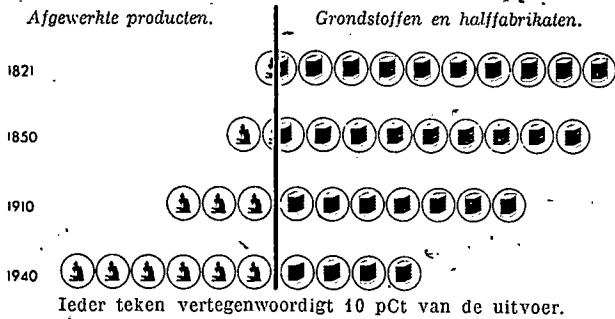
	31-12-'48	31-12-'49	31-5-'50
Industriële aandelen	144	169	172
Openbare nutsbedrijven	93	142	152
Financiële instellingen	92	117	132
Koloniale aandelen	225	233	265
Gemiddeld koerspeil	149	174	183

Brussel. V. VAN ROMPUY.

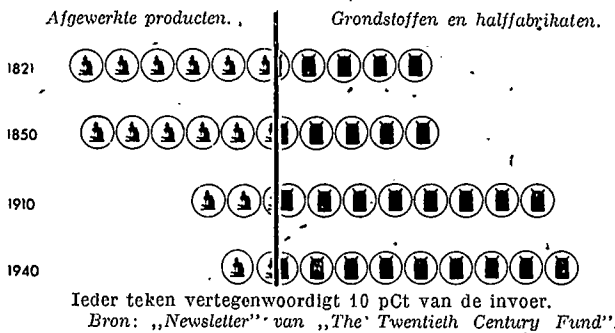
GRAFIEKEN.

Veranderingen in de buitenlandse handel van de Verenigde Staten.

Uitvoer.

Invoer.

Bron: „Newsletter” van „The Twentieth Century Fund”.

STATISTIEKEN.

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
17 Mei '50	674.695	63.377	14.735	171.798	1.629.605
24 Mei '50	674.695	59.053	14.714	165.317	1.657.956
31 Mei '50	674.695	60.493	14.842	170.902	1.673.846

Data	Bankbiljetten in omloop		Rekening courant saldi		
	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
17 Mei '50	119.714	1.498.114	—	—	649.539
24 Mei '50	110.906	1.526.650	—	—	655.485
31 Mei '50	111.106	1.535.838	—	—	655.993

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979.
Muntbiljettencirculatie per 17 Mei 1950 f 420.898.695.
Muntbiljettencirculatie per 24 Mei 1950 f 374.975.396.
Muntbiljettencirculatie per 31 Mei 1950 f 360.794.436,50

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek.crt (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
2 Mei '50	883.696	61.375	868.725	147.776	2.984.061
8 Mei '50	883.826	72.620	879.045	140.796	2.934.544
15 Mei '50	883.982	71.716	913.762	140.641	2.898.359
22 Mei '50	884.033	79.547	937.520	143.100	2.878.095
30 Mei '50	884.181	60.192	988.101	147.378	2.917.384
5 Juni '50	884.300	62.058	978.557	140.496	2.851.357
12 Juni '50	884.464	101.506	970.268	142.304	2.824.067

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblok-keerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	—	—	—	—	—	—
2 Mei '50	453.211	714.589	1.812	46.733	418.360	424.070
8 Mei '50	472.020	714.589	1.813	27.146	444.775	447.606
15 Mei '50	447.466	762.205	1.799	41.248	482.404	447.444
22 Mei '50	471.992	762.205	1.800	29.466	423.180	545.949
30 Mei '50	408.581	794.635	1.814	29.509	437.942	568.027
5 Juni '50	421.736	794.635	1.841	30.054	454.453	583.616
12 Juni '50	456.136	794.635	2.331	26.724	466.774	607.013

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Mei 1950	23 Mei 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 411.296.816,20	f 473.596.367,29
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 6.537.068,52	„ 2.860.733,71
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabellen	„ 302.795.012,89	„ 290.147.157,21
Voorschotten op ultimo April 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 53.455.002,15	„ 53.455.002,15
Suriname	„ 29.247.107,31	„ 29.543.312,31
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 515.966.432,61	„ 500.963.210,84

Verplichtingen

Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 2.088.401.000,—	„2087.801.000,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„1350.000.000,—	„1350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5,526 mln. w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln	„4277.600.000,—	„4324.000.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 140.390.494,50	„ 144.152.714,—
Schuld op ultimo April 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 138.679.229,78	„ 138.679.229,78
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 21.766.985,43	„ 17.631.866,88
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 30.418.375,21	„ 30.316.853,44
Andere staatsbedrijven	„ 345.319.788,80	„ 333.285.637,83
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„1569.022.335,97	„1566.130.335,97

3 1/2% PANDBRIEVEN à 100%^o
Serie A

HARINGVLIET 98 · ROTTERDAM

◆ Beschikbare krachten ◆

Econoom beschikbaar

Drs., 28 jaar, geh., z. k., 5 jr. erv. textiel en rubber, waarv. 2 1/2 jr. Z.Afr., U.S.A. en Indonesië, zoekt aanst. m. spoedige uitz. buitenl., bij voorkeur Z.Afr., waarvoor vest.vergunning.

Inl. verstr. gaarne Handelmij. Van Rossum & Co. N.V., Mauritskade 57, Den Haag.

CANDIDATE IN DE ECONOMIE

23 jaar, zoekt passende werkkring. Ze heeft 1 jaar praktijk als secretaresse, en studeert Frans. Br. onder no. ESB 1761, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Heer, v.g.h., ongeh., 42 j., repres. versch., commerciële, organisatorische en administratieve capaciteiten, rustig en doortastend werker, gewend leiding te geven, beslissingen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen.

ZOEKT NIEUWE WERKKRING

Goede referenties, militaire plicht als res. off. volbracht. Behoorlijke vooruitzichten zijn belangrijker dan hoog aanvangssalaris.

Br. onder no. ESB 1762, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

ECON. DRS

met 12 j. praktijk als bedr.econoom en dir.-secr., comm. geschoold, internat. bereisd, wenst van werkk. te veranderen.

ZOEKT LEIDENDE FUNCTIE

in gezonde en vooruitstr. onderneming. Br., welke vertr. zullen worden behandeld, onder no. ESB 1764, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

◆ Diversen ◆

TE KOOP te Wassenaar RUIME VILLA

met garage, chauffeurswoning, tennisbaan, omgeven door park van ca. 1.30.00 ha, zeer gunstig gelegen. Vrij v. huur te leveren. Br. onder no. ESB 1760, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Te koop van part. aan part. een prima AUTO, merk Simca 1950, type 1200 Sedan, gel. 8.500 km., benz.verbr. 1:13. Br. no. ESB 1765, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Panhard-Dyna te koop aangeboden aan particulier, nieuw, ca. 10.000 km gelopen. Benzineverbr. 1:16. Speciaal uitergest. Kleur maroon. Prijs f 4350. G. Michael, Legmeerstr. 43, A'dam. Tel. 85779, na 6 uur 85718.

Te koop aangeboden een RENAULT 4

6000 kilometer gelopen, alleen aan particul. D. B. Parlevliet's Brandst.- & Aardoliebedrijf, Havenstraat 34, Tel. 2100, Katwijk aan Zee.

**Adverteer in deze
rubriek**

AMSTERDAMSCHIE BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 31 MEI 1950

ACTIEF

Kas, Kessiers en Daggeldleningen f	49.638.266,89
Nederlands schatkistpapier	707.573.200,-
Ander overheidspapier	34.981.000,-
Wissels	25.119.332,67
Bankiers in binnen- en buitenl.	39.106.690,81
Effecten en syndicaten	8.169.787,05
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	27.067.951,80
Debiteuren	297.989.588,08
Deelnemingen	7.397.120,82
Gebouwen	4.000.000,-
Totaal	f 1.201.042.938,12

PASSIEF

Kapitaal	f 70.010.000,-
Reserve	34.500.000,-
Bouwreserve	4.000.000,-
Deposito's op termijn	102.825.159,54
Crediteuren	946.273.539,97
Door derden geaccepteerd	1.352.800,-
Diverse rekeningen	42.081.438,61
Totaal	f 1.201.042.938,12

CANTINE-BONNEN

en alle andere soorten genummerde controlebonnen, die in een modern bedrijf noodzakelijk zijn, worden in ons sterk gespecialiseerd bedrijf op de goedkoopste wijze en volgens de meest doeltreffende systemen aan rollen of in zigzaggevouwen pakken vervaardigd en, al dan niet in combinatie met praktische apparaten en automaten, geleverd door de

Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij

H. A. M. ROELANTS

**Afdeling Speciaaldrukwerk
Postbus 42, Schiedam**

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26,- per jaar voor België/Luxemburg f 28,- per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,-, overige landen f 28,- per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.